

Guro Kvåle

«Ikke vent med å se – gå for å se og høre!»

En kvalitativ fokusgruppeintervjustudie av hvordan seks barnehagelærere arbeider med å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling.

Masteroppgave i Spesialpedagogikk

Veileder: Øyvind Kvello

Mai 2019

Guro Kvåle

«Ikke vent med å se – gå for å se og høre!»

En kvalitativ fokusgruppeintervjustudie av hvordan seks barnehagelærere arbeider med å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling.

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Veileder: Øyvind Kvello

Trondheim, mai 2019

NTNU

Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Institutt for pedagogikk og livslang læring

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om avdekking av mishandling. Problemstillingen er: *Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?*

For å finne svar på problemstillingen brukes kvalitativ forskningsmetode med fokusgruppeintervju av seks barnehagelærere. Temaene som tas opp i intervjuet er begrepet mishandling, hvordan barnehagelærerne arbeider for å avdekke mishandling, tegn og handlinger som kan skape mistanke om mishandling, hjelpemidler som barnehagelærerne bruker i hverdagen for å arbeide med vanskelige temaer, samt relasjonsbygging. Etter transkribering, koding og kategorisering av materialet, ble hovedkategoriene som følger: (1) *Kunnskap om avdekking*, (2) *Handlingsvegring*, (3) *Flerfaglig samarbeid* og (4) *Forebyggende arbeid*. Hovedkategorien *Kunnskap om avdekking* har *Teoretisk kunnskap om mishandling*, *Fra en ekkel magefølelse til handling*, *Tegn og handlinger som kan være indikasjoner på mishandling (praktisk kunnskap)* og *Kunnskap om normalitet* som underkategorier. Hovedkategorien *Handlingsvegring* har *Frykten for å ta feil* og *Utfordringer ved å arbeide på heimlassen sin* som underkategorier. Hovedkategorien *Flerfaglig samarbeid* har *Samarbeid innenfor barnehagen* og *Samarbeid med andre instanser* som underkategorier. Hovedkategorien *Forebyggende arbeid* har underkategoriene: *Barnehagens praktiske arbeid* og *Relasjonsbygging*.

Studiens viser at det kan ta lang tid fra den ekle magefølelsen rundt enkeltbarn dukker opp hos barnehageansatte til at det blir meldt inn bekymring til barnevernet. Barnehagelærerne ga uttrykk for at de ønsker mer kunnskap om hva de skal se etter av tegn hos barna for å avgjøre om det kan handle om mishandling. De vet at det er mange barn som utsettes for mishandling og føler seg usikre på når tegnene gir grunnlag for å melde bekymring til barnevernet. Datagrunnlaget viser at avvikende atferd er det som blant barnehagelærerne skaper størst mistanke, dersom barna ikke kommer i barnehagen med synlige skader. Tilknytning mellom barn og foreldre var noe informantene vektla å følge med på. I den forbindelse så de på hvordan foreldrene snakket til barna, om det var noe gjensynsglede ved hentesituasjoner og eventuell sorgreaksjon ved levering. De mente at det var viktig med en god relasjon mellom barna og de ansatte på barnehagen, da en god relasjon kunne gjøre det enklere for barna å snakke med de ansatte når de hadde behov.

Forord

Det føles godt og endelig være ferdig med masteroppgaven. Det har til tider vært en krevende prosess, men mest spennende og lærerik. Jeg har siden vi hadde om temaet mishandling og omsorgssvikt på lærerskolen hatt lyst til å lære mer om det. Jeg ser det som veldig viktig med kunnskap om dette, da mange barn lever under slike forhold. Temaet har vært mye tøffere enn det jeg forestilte meg, og jeg har mange ganger vært nødt til å legge fra meg teoribøkene fordi jeg har blitt psykisk dårlig og forbannet av å lese om hva uskyldige barn blir utsatt for. Disse følelsene var noe som ga meg motivasjon til å lære mer, da jeg har et ønske om å oppdage de små tegnene utsatte barn viser.

Nå som oppgaven er ferdig er det flere som fortjener en takk. Først og fremst vil jeg takke de seks barnehagelærerne som stilte opp til gruppeintervju og gjorde det mulig å gjennomføre forskningsprosjektet. Jeg vil også takke veilederen min Øyvind Kvello som har gitt meg veiledning, og hatt tro på meg og mitt prosjekt. Tusen takk til min kjære søster og mamma som har tatt seg tid til å lese korrektur på oppgaven min.

En stor takk til studievenninner fra lærerstudiet og masterstudiet, som har gitt meg gode råd, støtte og motivasjon underveis i prosessen. Jeg vil også takke familie og venner for at dere har hatt troen på meg. Til slutt vil jeg takke min kjære samboer og sønn som har holdt ut med meg i denne prosessen, og gitt meg motiverende ord.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Studiens formål og problemstilling	2
1.2 Begrepsavklaringer	2
1.3 Oppgavens oppbygging	3
2.0 Teori.....	5
2.1 Hva er mishandling?	5
2.1.1 Seksuelle overgrep - definisjon og omfang	5
2.1.2 Fysisk mishandling – definisjon og omfang	6
2.1.3 Psykisk mishandling - definisjon og omfang	7
2.2 Transaksjonsmodellen	7
2.3 Symptomer ansatte i barnehagen bør være oppmerksom på	8
2.4 Tidlig innsats	10
2.5 Samtale med barn.....	11
2.6 Tilknytningsstiler	12
2.7 Meldeplikt.....	13
3.0 Forskningsmetode.....	15
3.1 Vitenskapeteoretisk forankring	15
3.2 Kvalitativ forskningsmetode	15
3.3 Fokusgruppeintervju	16
3.4 Forskningsprosessen	17
3.4.1 Valg av informanter	17
3.4.2 Intervjuguide	18
3.4.3 Prøveintervju	19
3.4.4 Tilgang til felten	20
3.4.5 Gjennomføring av fokusgruppeintervju	20
3.4.6 Transkribering	22
3.5 Koding og analysering	23
3.6 Kvalitet i forskningsarbeidet	25

3.6.1 Troverdighet (reliabilitet)	25
3.6.2 Gyldighet (validitet)	25
3.6.3 Overførbarhet	26
3.7 Etske betraktninger	26
4.0 Presentasjon og drøfting av data	29
4.1 Kunnskap om avdekking	29
4.1.1 Barnehageansattes teoretiske kunnskap om mishandling	29
4.1.2 Fra en ekkel magefølelse til handling	31
4.1.3 Tegn og handlinger som kan være indikasjoner på mishandling (Praktisk kunnskap)	34
4.1.4 Kunnskap om normalitet	37
4.2 Handlingsvegring	39
4.2.1 Frykten for å ta feil	39
4.2.2 Utfordringer ved å arbeide på heimplassen sin	41
4.3 Flerfaglig samarbeid	43
4.3.1 Samarbeid innenfor barnehagen	43
4.3.2 Samarbeid med andre instanser	44
4.4 Forebyggende arbeid	45
4.4.1 Barnehagens praktiske arbeid	45
4.4.2 Relasjonsbygging	48
5.0 Oppsummering	51
5.1 Sammenfatning av studiens hovedfunn	51
5.2 Avsluttende kommentarer og veien videre	53
Litteraturliste	55
Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema	61
Vedlegg 2: Intervjuguide	65
Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD	67

1.0 Innledning

En rapport gjort av NKVTS i 2016, viser at både barnehagelærere, lærere og barnevernspedagoger har manglende kompetanse når det kommer til mishandling og overgrep mot barn (Øverlien & Moen, 2016). Ifølge Helse- og omsorgsdepartementet blir 2/3 av barn som er utsatt for mishandling også utsatt for flere typer omsorgssvikt (2003, referert i Kvello, 2013, s. 37). Små barn som lever i et miljø med mishandling og redsel har en hjerne som utvikler og tilpasser seg etter dette, slik at barnet i størst mulig grad kan beskytte seg selv mot traumene det blir utsatt for (Blindheim, 2011; Nordanger & Braarud, 2017).

Killén (2008) skriver at fysisk-, seksuell- og psykisk mishandling kan føre til blant annet angst, depresjon, spiseforstyrrelser, alvorlige former for selvskading, posttraumatisk stress, lavt selvbilde, rusmiddelproblemer og suicidal atferd. Disse konsekvensene blir mer alvorlig jo lengre barnet lever i skadelige omsorgssituasjoner. Det er derfor viktig med tidlig avdekking. I tillegg har det vist seg at de barna som har nære, gode relasjoner utenfor hjemmet og som får bearbeidet traumene, er de som best overlever mishandlingen i etterkant. I denne sammenhengen har pedagoger og andre som arbeider med barn en viktig rolle.

I FNs barnekonvensjon står det presisert at barn har rett til beskyttelse mot alle former for vold, skade, misbruk, vanskjøtsels, mishandling og utnyttning (Barneombudet, 1989). Dette gjør at profesjonelle omsorgspersoner i arbeidet med barn plikter å gripe inn dersom de har mistanke om at barn utsettes for mishandling, overgrep og omsorgssvikt, presiserer Øverlien (2015), i likhet med Redd Barna (2019a), og som reguleres i straffelovens § 196 om avvergeplikt, og barnevernloven om meldeplikt til barneverntjenesten. Mange barn lever der mishandling skjer daglig. Det er et tabubelagt tema som ofte er forbundet med stillhet, skyld og skam, skriver Redd Barna (2019c). Skyldfølelse og skam forhindrer barna i å snakke om det som har skjedd, forklarer Kinge (2016).

Konsekvensene av å bli utsatt for mishandling er så alvorlige, at det er et tema jeg mener man bør arbeide bevisst med i både barnehage og skole, for å avdekke på et tidligst mulig stadium. Jeg har valgt å skrive om temaet mishandling fordi jeg mener at dersom man har mer kunnskap om hva man skal se etter og hvordan man skal gå frem, så er det større sannsynlighet for at fagpersoner klarer å se hva som er årsaken til barns atferd og tørr å tro på at mishandling skjer. Jeg har lest teori og forskning som viser at pedagoger og andre

som arbeider med barn har for liten kompetanse om emnet, som også gjenspeiles i Statistisk Sentralbyrås årlige statistikker om hvem og hvor mange som melder bekymring til barneverntjenesten. Mange fagfolk vet ikke hva de skal se etter, og heller ikke når en sak er så bekymringsfull at den skal meldes videre til barnevernet. Jeg tenker at dersom fagfolk har større fokus på avdekkingsprosessen, så kan de som er utsatt for mishandling få hjelp tidligere. Det kan føre til at senskadene ikke blir så store, slik at de kan komme seg ut i arbeid, og få «normaliserte» liv uten angst, depresjon, lavt selvbilde, stress osv.

1.1 Studiens formål og problemstilling

Ved å skrive denne oppgaven håper jeg at jeg kan bidra til at flere mennesker, både pedagoger og andre som arbeider med barn, begynner å arbeide mer aktivt med å avdekke mishandling. Jeg håper man kan få noen tips til hvilke tegn som bør føre til undring, bekymring eller mistanke, og hva man som offentlig ansatt så bør gjøre. I tillegg håper jeg at oppgaven kan skape et større fokus på temaet mishandling, slik at flere pedagoger kan bli sendt på kurs der de lærer om hva de bør se etter av tegn og handlinger, og at de får den selvsikkerheten de trenger for å tørre å se. Formålet med denne studien er å se hvordan noen barnehagelærere arbeider for å avdekke mishandling, og hva de vektlegger når de skal vurdere om et barn er utsatt for mishandling. Problemstillingen min er som følgende:

Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?

1.2 Begrepsavklaringer

Mishandling, overgrep og omsorgssvikt er begreper som overlapper med hverandre. Omsorgssvikt er et paraplybegrep og kan være alt fra mishandling til vanskjøtsel, skriver Helsebiblioteket (2010). Begrepet overgrep forbindes ofte med seksuelle overgrep. Mens mishandling er et overordna begrep for når en person handler krenkende ovenfor en annen person, på en måte som fører til helseskade, skriver Store Medisinske Leksikon (2014). Det er mange former for omsorgssvikt som kunne vært interessant og lærerik å undersøke, men jeg har valgt å benytte meg av begrepet mishandling for å avgrense temaet. Mishandlingsbegrepet er i denne oppgaven avgrenset til å gjelde fysisk-, psykisk- og seksuell mishandling. Disse blir nærmere definert og beskrevet i teori- kapittelet.

1.3 Oppgavens oppbygging

Denne masteroppgaven består av fem kapitler. Innledningsvis har jeg tatt for meg oppgavens aktualisering, studiens formål og problemstilling, samt begrepsavklaring. Videre tar jeg for meg sentral teori i forhold til forskningens tema. Dermed redegjøres det for forskningens metode og kvalitativt fokusgruppeintervju, før jeg kommer inn på forskningsprosessen og de valgene jeg har tatt rundt denne. Deretter presenteres og drøftes studiens funn mot studiens forskning- og teorigrunnlag. Avslutningsvis oppsummeres studiens hovedfunn, og jeg ser på hvordan jeg ville arbeidet videre med temaet dersom jeg skulle videreført forskningen ved en senere anledning.

2.0 Teori

I dette kapittelet presenteres oppgavens teorigrunnlag. Innledningsvis vil jeg ta for meg omfanget av mishandling for å vise hvor mange barn som utsettes for det, samt definisjoner på seksuell-, fysisk- og psykisk mishandling. Videre vil jeg skrive om transaksjonsmodellen som gir et forholdsvis helhetlig bilde på oppvekst og utvikling, og hvilke symptomer ansatte i barnehagen bør være oppmerksomme på for å oppdage mishandling, samt hvorfor det er viktig med tidlig innsats. Deretter vil jeg se på hvordan man kan og bør snakke med barn om vanskelige tema, slik som mishandling er. Avslutningsvis vil jeg komme inn på tilknytningsstilen mellom barn og foreldre og hvorfor denne er viktig å følge med på, samt ansattes meldeplikt. Dette teorigrunnlaget er utgangspunktet for drøftingen av funnene i kapittel 4.

2.1 Hva er mishandling?

Mishandling av barn er, ifølge Kvello (2008), voksne som ikke er i stand til å dekke barnas fundamentale behov for trygghet og beskyttelse. Det er en krenkelse som barnet utsettes for, fordi den voksne trenger et utløp for egen aggresjon, frustrasjon og forvirring (Store Norske Leksikon, 2019).

2.1.1 Seksuelle overgrep – definisjon og omfang

Seksuelle overgrep er seksuelle handlinger som skjer mot barnets vilje eller ved at barnet ikke er modent nok til å forstå det som skjer, presiserer Killén (2010), Kvello (2013a; 2013b) og Øverlien (2012). En undersøkelse gjort av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i 2014, viser at 1 % av menn og nesten 10 % av kvinner har opplevd voldtekt (Thoresen & Hjemdal, 2014).

De seksuelle overgrepene kan deles inn etter alvorlighetsgrad i kategorier, skriver Kvello (2013a; 2013b). Den første kategorien handler blant annet om samtale om sex, visning av pornofilmer uten at barnet vet hva det ser på og onanering under tilsyn av barnet. I neste kategori beføles barnet med eller uten klær på kjønnsorgan og bryster, samt tungekysse. Den siste og alvorligste kategorien er seksuell kontakt med barn som ikke er passende og kan skade barnet. Det kan være vaginal, anal eller oral stimulering og inntrenging.

Aasland (2018) skriver at vonde seksuelle opplevelser kan gjøre at barn får fysiske og

psykiske belastninger senere i livet. Kvello (2013a; 2013b) påpeker vanskeligheten med å oppdage seksuelle overgrep og skille de fra annen mishandling, da symptomene ofte viser seg som psykiske lidelser. Han fremhever at noen tegn som kan indikere denne typen overgrep er at barna er spesielt opptatt av kjønnsorganene sine eller andres, at de har seksualisert atferd og at de kan mye om seksualitet i forhold til alderen. Øverlien (2015) beskriver at den voksne kan bruke sin maktposisjon eller friste barnet med noe det ønsker seg, for å oppnå ønsket handling. Hun skriver at den voksne kan true barnet med å skade kjæledyr som står barnet nært, eller tilby presanger.

2.1.2 Fysisk mishandling – definisjon og omfang

Fysisk mishandling handler om at barn blir påført skade ved manglende sikring eller ved at noen påfører dem skade. I en undersøkelse gjort av Ung Vold i 2015, har 21 % fortalt at de har opplevd fysisk vold av minst én forelder i løpet av oppveksten (Regjeringen, 2019a). I følge Øverlien (2015), oppgir 8 % at de har opplevd grov vold fra en forelder. Med grov vold menes vold som gir merker og/eller skader på kroppen, presiserer hun. Killén (2008), i likhet med både Kvello (2013a; 2013b), og Regjeringen (2019a), mener at de mest vanlige måtene å påføre skade på er ved slag, sparring, biting, forgiftning, kvelning, klypning eller ved å brenne barna med for eksempel sigaretter eller strykejern. Dette vil gi blåmerker, brannsår, brudd og – i verste fall; døden.

Det er ikke unormalt at aktive barn får blåmerker. I denne sammenhengen må man vite hvor det er normalt at barn får blåmerker og hvor det ikke er like normalt. Killén (2008), i likhet med Kvello (2007), presiserer at det ikke er vanlig at barn har blåmerker på ryggen, halsen, magen, rumpa, innside lår og ved øynene – altså bløte kroppsdelene, ei heller symmetriske blåmerker slik som begge overarmer, brystkasse og rygg osv. Dersom man konfronterer foreldrene om hvordan blåmerkene har oppstått og foreldrene ikke har en god eller passende forklaring, bør dette skape mistanke om mishandling, mener de. Det bør det også gjøre dersom barnet selv og foreldrene sier ulike ting. Slik Kvello (2007), ser det kan man studere formen på blåmerkene for å finne ut hvordan de er påført. Han mener man kan se om de ligner på en voksen hånd, om de mest sannsynlig er påført med en kjepp/reim eller om de har oppstått av naturlige årsaker. Det kan også skje at barn får påført hodeskader ved å bli dunket i veggen, og dette kan være vanskelig å oppdage, da det ikke nødvendigvis er ytre tegn på skade.

2.1.3 Psykisk mishandling – definisjon og omfang

Psykisk mishandling går, ifølge Killén (2008), ut på at omsorgspersoner har en holdning og handler på en slik måte at barnets positive selvbilde blir ødelagt. Dette gjelder dersom det skjer gjentakende ganger og blir en «normal» del av barnets hverdag, og ikke hvis man opplever en hendelse der foreldrene er fraværende og trøtte, presiserer Øverlien (2012). Hun skriver også at «Flere enn en av ti oppgir at de har vært utsatt for psykisk vold i barndommen» (Øverlien, 2015, s. 48).

Psykisk mishandling gir ikke synlige sår eller skader på utsiden, men det gir store sår på innsiden, hevder Killén (2008). Dette gjør at denne typen mishandling kan være vanskelig å oppdage. Barna får tidlig innprentet at de er dumme, ekle og at det er noe «galt» med dem. Måter de blir mishandlet på er blant annet ved å «(...) overses, latterliggjøres, avvises, blir tillagt skyld og hånes og utsettes for holdninger, omtale og tiltale som viser at foreldrene har en negativ oppfatning av dem» (Killén, 2008, s. 452). Øverlien (2015) understreker at barna kan bli utsatt for ekstrem disiplin og harde krav. Psykisk mishandling kan være mer ødeleggende enn annen mishandling. Barn som bor i hjem der det foregår voldelig og seksuell mishandling, blir ofte psykisk mishandlet i tillegg. Killén (2008) forklarer dette med at de ofte bli truet til å tie, de lever med en redsel om når neste overgrep kommer til å skje, de får store søvnnvanser fordi de ikke tørr å sove og de rekker ikke å bearbeide den traumatiske opplevelsen før de utsettes for en ny.

2.2 Transaksjonsmodellen

For å kunne vurdere bekymringene som dukker opp rundt noen barn, må man ha gode kunnskaper om normalutvikling, mener Drugli (2008). NRK (2017) presiserer at traumatiske opplevelser tidlig i livet kan påvirke den normale utviklingen. Mennesker er naturlig forskjellige og utvikler seg ulikt, og de fleste barn er derfor innenfor det normale, skriver Flaten (2018). Transaksjonsmodellen er en teoretisk modell man kan bruke for å forstå barn og unges komplekse utvikling. Modellen viser at barn utvikler seg i et samspill mellom gener, miljø og relasjoner, beskriver Flaten (2018). Både hun og Kvello (2008) mener at hvordan man forstår barnas utvikling avhenger av den kulturen de vokser opp i. Når pedagoger skal forsøke å forstå et individ må de, ifølge Kvello (2008), se på hele barnet, og det inkluderer miljøet i rundt.

Alle barn er født med noen genetiske egenskaper, og hvordan disse kommer til uttrykk

påvirkes av det miljøet barnet vokser opp i, skriver Kvello (2013a; 2013b). Han forklarer at det er et gjensidig påvirkningsforhold mellom barnet og miljøet over tid. Miljøet omfatter både naturgitte forhold som blant annet klima og topografi, og menneskeskapte forhold som blant annet boliger og redskaper. Innenfor transaksjonsmodellen vektlegges det sosiale miljøet, der fokuset er på relasjoner mellom mennesker, påpeker Kvello (2013a). Et barn med et vanskelig temperament stiller f.eks. større krav til foreldrene sine, enn et barn som har et mindre krevende temperament. Konsekvensene av barnets temperament avhenger av kompetansen til foreldrene og miljøet i rundt. Dersom et barn med et vanskelig temperament har kompetente foreldre som utøver god omsorg, og som klarer å håndtere atferden på en støttende og forståelsesfull måte, er det mindre sjanse for at barnet får psykiske lidelser, enn om barnet har foreldre som ikke har gode foreldreferdigheter eller foreldre med psykiske utfordringer.

Kvello (2008) understreker at kvaliteten på transaksjonen mellom barnet og miljøet sterkt påvirker utviklingen av blant annet barnets hjerne og atferd. Forskning viser, ifølge Blindheim (2011), at hjernen endrer seg etter hva vi opplever og erfarer, og tilpasser seg det miljøet vi lever i. Han skriver at barn som lever eller har levd under traumatiske forhold reagerer på situasjoner som minner dem om den traumatiske opplevelsen, likevel om situasjonen ikke lengre betyr fare. Denne reaksjonen skjer automatisk, før barnet rekker å tenke og reflektere over hva som faktisk skjer. Barnet kan reagere med å utagere, flykte og bli redd. Barn som blir utsatt for mishandling ser ofte på overgriperne som farlige, og denne erfaringen kan føre til at barna får angst for mennesker generelt (NOU 2012: 5). For at denne erfaringen skal endres, kreves det mangfoldige opplevelser der menneskene barna møter, oppleves som trygge og gode. Pedagoger i barnehage og skole må i denne sammenhengen gi barna erfaringer med at alle mennesker ikke er farlige, og dette krever at de har tålmodighet og gir barna tid.

2.3 Symptomer ansatte i barnehagen bør være oppmerksom på

Ettersom barnehagen er et tilholdssted mange barn oppholder seg store deler av dagen og uken (ifølge SSB (2019) omkring 90 prosent og en oppholdstid på 41 timer eller mer per uke), er det viktig at de ansatte arbeider aktivt med å vurdere hvordan barna har det hjemme og registrere det som vekker undring, bekymring eller mistanke. Det er tøft og vondt å tro at barn blir utsatt for mishandling, men man må tro på at det skjer og tørre å handle, understreker

Kvello (2008). I følge Killén (2010), har ansatte i barnehagen bedre muligheter enn de fleste andre virksomheter til å se på samspillet og forholdet mellom barnet og foreldrene. Som pedagog må man huske på at man kan gjøre en forskjell for barnet ved å gjøre dette. Øverlien og Moen (2016) fremhever at det er pedagogers plikt til å melde fra til barnevernet dersom de mistenker at barn blir utsatt for mishandling, slik at barnet kan få den hjelpen og støtten det trenger.

Alle barnehager bør ha en handlingsplan over hva de ansatte skal gjøre for å avdekke og forebygge mishandling og overgrep, mener Redd Barna (2019a). Øverlien og Moen (2016) mener i tillegg at barnehagene bør ha kjennskap til hvilke instanser de kan samarbeide med og hvilken kunnskap de andre instansene har. Killén (2012) understreker at saker som omfatter mishandling og omsorgssvikt krever at man samarbeider flerfaglig, og hun presiserer at BUP bør gi barnehagene veiledning og bidra med tiltak. I dag vet man at de barna som overlever mishandlingen best er de som har gode relasjoner utenfor hjemmet, og det kan være en pedagog, hevder Killén (2008). Kvello (2013a) skriver at dersom man oppdager en skade man tenker at skulle vært undersøkt av lege, og foreldrene ikke mener medisinsk undersøkelse er nødvendig, bør dette være med på å danne et bilde av hjemmesituasjonen. I slike tilfeller fremhever Redd Barna (2019a) at det er viktig å notere situasjonens hva, når og hvor så eksakt som mulig, dersom det skulle oppstå en sak senere.

For at pedagoger og andre som arbeider med barn skal kunne oppdage barn som er utsatt for mishandling eller omsorgssvikt, skriver Killén (2012), at man må ha kunnskap om hva man skal se etter av tegn og signaler. Barn som blir utsatt for mishandling viser ofte tegn til at noe er galt, ved at de blant annet kan ha smerter ulike plasser på kroppen (ikke-ondartede somatiske smerter) og være triste. Når et barn plutselig endrer atferd og ikke mestrer det samme som tidligere kan det, ifølge Øverlien (2015), være et tegn på at barnet nylig har blitt traumatisert. Hun hevder at det bør skapes mistanke rundt barn som har en seksualisert atferd som skiller seg fra det normale, selv om ikke alle seksuelt misbrukte barn viser avvikende seksuell atferd. Noen av atferdene Killén (2012) mener bør skapes mistanke rundt er: barn som har angst, barn som leker lite eller leker stereotyp, barn med lavt selvbilde og barn med utviklingsforsinkelser som ikke ligger innenfor det normale. Drugli (2008) mener at pedagoger kan legge merke til utsatte barn i lek med andre barn, da de ofte ikke mestrer samspillet med jevnaldrende.

2.4 Tidlig innsats

En vanlig holdning er å «vente og se» hvordan situasjonen utvikler seg, og om barnet faktisk lever under skadelige forhold, påpeker Berg-Nielsen (2008). Kvello (2013a; 2013b) presiserer at de fleste barn får dype skader både innvendig og utvendig av å mishandles, og det er det viktig å huske på for de som arbeider med barn. Ettersom man vet konsekvensene av å leve under skadelige og traumatiserende forhold, kan man ikke vente for å se hvordan situasjonen utvikler seg. Dette gjør, ifølge Kvello (2013), at de traumatiserte opplevelsene kan sette varige og dype spor. Han mener at tidlig innsats vil føre til at færre ungdommer vil slite med psykiske lidelser. Jo tidligere et barn utsettes for negative erfaringer og jo lengre de vedvarer, desto verre kan konsekvensene for barnet bli, hevder Drugli (2008). Hun mener at det med tidlig innsats er mulig å snu en negativ utvikling i en positiv retning. Bjørnsrud og Nilsen (2014) mener at ansatte i barnehagen som arbeider tett med barna og deres foresatte har gode muligheter til å avdekke skadelige forhold og sette inn tiltak som er forebyggende.

Regjeringen (2019b) kom i 2016–2017 med en plan over utfordringer ved overgrep og mishandling, og forslag på hvordan man kan gå frem i saker der det mistenkes. Planen tar for seg hvordan man kan forhindre og forebygge bedre, både kortsiktig og langsiktig.

Regjeringen (2019a) påpeker vanskeligheten med å komme inn tidlig, og at man derfor må rette oppmerksomheten mot de gruppene som er spesielt utsatt. Noen av gruppene de påpeker som utsatt er barn av foreldre med rusproblemer, psykiske problemer og relativ fattigdom. I tillegg kan minoritetsbarn og barn med funksjonsnedsettelse være særlig utsatt.

Helse- og omsorgsdepartementet (2016) skriver at barn som har et positivt forhold til sin egen kropp, og vet hvilke berøringer som er gode og hvilke som er problematiske, lettere forteller det til en voksen dersom de utsettes for en krenkelse eller mishandling. Departementet presiserer at det er viktig at barn lærer om respekt for andres kropp og grenser, og at det er noe ansatte i barnehagen bør arbeide med. Læringsmiljøsentret (2017) – i likhet med Drugli (2008), påpeker at pedagoger og andre som arbeider tett med barn, har en unik mulighet til å avdekke utsatte barn på et tidlig stadium og gjøre noe med det de ser, dersom de tør å se. Buli- Holmberg (2014, s. 72) skriver at «barnehagen skal gjennom forebyggende arbeid gi barna tidlig hjelp og bidra til å avverge at barn utvikler omfattende problemer på viktige utviklingsområder». Killén (2012) mener at pedagoger kan bruke ulike hjelpemiddel for å arbeide med temaet mishandling. Ett av hjelpemidlene hun nevner, er barnebøker. Der man kan lese om både hverdagslige hendelser og bøker som omhandler situasjoner med

omsorgssvikt og mishandling. Dette vil føre til at barn som lever under skadelige situasjoner innser dette ved at de får høre om andre barn som lever under lignende forhold. I tillegg gir det barna en åpning og ord til å kunne dele det som skjer med dem.

2.5 Samtale med barn

Øverlien (2015), mener i likhet med Redd Barna (2019b), at de fleste barn som utsettes for mishandling ikke forteller det til en voksen uoppfordret, så det er den voksne som må legge til rette og ta ansvar for at barna skal tørre å fortelle. Barn som er blitt mishandlet vil ofte avvise voksenkontakt fordi de ikke stoler på voksne, skriver Læringsmiljøsenderet (2017). For at et barn skal dele sensitiv informasjon med voksne utenfor familien kreves det tillit, og det bygges gjennom hverdagslige øyeblikk mellom den voksne og barnet. Det kan, ifølge Øverlien (2015), være med på å bygge opp en relasjon bygd på tillit, dersom barnet føler det får den hjelpen og støtten det trenger, samtidig som at den voksne gir av seg selv. Drugli (2008) mener at voksne som arbeider med barn bør se på relasjonen som et viktig hjelpemiddel, fordi at man da har et godt utgangspunkt i de sakene der barn vekker undring, bekymring eller mistanke om mishandling. I denne sammenhengen er det viktig at den voksne tar ansvar dersom relasjonen ikke er god, og legger ned en innsats for å endre kvaliteten på den. Drugli (2008) skriver at man i barnehagen kan bruke lek for å arbeide med relasjonen til enkeltbarn, da lek ofte fører til at barnet liker den voksne bedre. Den voksne viser barnet respekt dersom barnet får styre leken, og dette skaper en gjensidighet over tid.

Drugli (2008), beskriver i likhet med Raundalen (2011), at barn kan ha god informasjon om sin egen livssituasjon, og en annen oppfatning av situasjonen enn det voksne har, så det kan være relevant å snakke med barnet. I den sammenhengen må barnet få en opplevelse av at det blir hørt og tatt hensyn til, ved at voksne mennesker lytter til hvordan det har det, skriver Kinge (2016). Det er viktig at den voksne formidler til barnet at den tåler å høre det, og at barnet får en opplevelse av at det er en hensikt med å fortelle, beskriver Redd Barna (2019b). Samtalen må tilpasses barnets utviklingsnivå og alder. Redd Barna (2019b), mener i likhet med Drugli (2008), at man må holde seg til det man vet noe om, og ikke presse barnet til å fortelle om detaljer eller legge inn fortolkninger av barnets situasjon. Drugli (2008) skriver at man kan få best informasjon når barnet får fortelle fritt, og den voksne stiller oppfølgingsspørsmål til det som allerede er sagt. Det fremheves av Kinge (2016), i likhet med Gamst (2017), at pedagoger bør være anerkjennende, fleksible og empatiske ovenfor barnet. Man kan være empatisk ved å leve seg inn i det barnet forteller, fange opp dets følelser og

prøve å oppdage underliggende budskap.

Gamst og Langballe har videreutviklet en dialogisk barnesamtale (DCM) som Michael Lamb utviklet, for å snakke med barn som har vært utsatt for vold, overgrep og omsorgssvikt (2011, referert i Kinge, 2016, s. 49). Hovedmålet med DCM er å sikre at barnet får lagt frem sin historie ved at den voksne har gode kommunikasjonsferdigheter (Gamst, 2017). Dialogisk barnesamtale er noe pedagoger kan ta i bruk dersom barnet har sagt noe tidligere og det trengs mer utdypende informasjon, eller dersom det mistenkes at barnet har blitt utsatt for noe, skriver Langballe (2011). Samtalen skal hjelpe barnet til å åpne seg og dele sine opplevelser mest mulig fritt for påvirkning, skriver Gamst (2017). Hun skriver også at man må innta et barneperspektiv når man skal snakke med barn om vanskelige ting, og at dette krever både kunnskap og trygghet til de fagpersonene som skal gjennomføre samtalen. I tilfeller der barn har blitt utsatt for krenkelser er det normalt at det sitter langt inne å fortelle det til noen. Langballe (2011) presiserer at det er bedre å snakke med barn om mishandling enn å la være. Dette er Gamst (2017) enig i, da hun fremhever viktigheten med å tørre å spørre. Langballe (2011) skriver at pedagoger kan vegre seg for å gjennomføre en slik samtale da de er redde for egne reaksjoner, barnets reaksjoner og for å bryte intimitetsgrensen til barnet. Det er barnet som er i sentrum i DCM, og det kan bidra til at barnet føler at den voksne ser informasjonen barnet deler som viktig. Barnet er ekspert på egen situasjon, så den voksne må gi barnet den tiden og den tryggheten det trenger for å dele, understreker Langballe (2011).

2.6 Tilknytningsstiler

Tilknytning handler, ifølge Bowlby, om relasjonen til de nærmeste omsorgspersoner (1969/1982, referert i Berg- Nielsen, 2008, s. 197). Tilknytningen kan være trygg eller utrygg, og dette kan man oppdage allerede fra 1-årsalderen av. Dersom den er trygg, kan barnet utforske og utfolde seg fra en plass der det kan få trøst og beskyttelse dersom det er nødvendig, skriver Berg- Nielsen (2008), i likhet med Torsteinson (2011). Det er forutsigbart. I tillegg viser barn med en trygg tilknytning at de savner foreldrene sine når de er borte, skriver Killén (2010). Man skiller ofte mellom de fire tilknytningsatferdene: trygg, utrygg unnvikende, utrygg ambivalent og den utrygg desorganiserte (Solomon & George, 1999, referert i Berg- Nielsen, 2008, s. 198). Barn som har en utrygg unnvikende tilknytning bryr seg ikke om at foreldrene drar og søker distanse ved gjenforening. Ved utrygg ambivalent atferd er barnet trist ved separasjon og ambivalent søkende, likegyldig eller sint ved gjenforening. Det utrygg desorganiserte barnet kan virke usikkert og vise frykt til foreldrene.

Berg- Nielsen (2008) skriver at den tilknytningen barnet har til foreldrene vil påvirke hvordan barnet forventer å bli møtt av andre, og den vil ha påvirkning på hvordan barnet blir som voksen.

«Tilknytningsatferden er barnas språk. Med den formidler de til oss hvordan de har blitt behandlet og hvordan de opplever sin omsorgssituasjon. Barns adferd lyver ikke.» (Killén, 2012, s. 33). Kvello (2007) mener, i likhet med Killén (2012), at observasjon av samspillet og tilknytningen mellom foreldre og barn er sentralt i situasjoner der det er undring, bekymring eller mistanke rundt omsorgssituasjoner. Killén (2012) skriver at det ikke er barnehagens ansvar å observere, men at de kan bidra med sine observasjoner i det flerfaglige samarbeidet. I tillegg fremhever hun at samspillet og tilknytningen kommer best frem i situasjoner der barnet føler stress, har slått seg, er trøtt eller sykt. Dette er situasjoner barnehagepersonell vil møte daglig, og de har dermed gode muligheter til å observere hendelser der samspillet og tilknytningen kommer tydelig frem. Hente- og bringesituasjoner i barnehagen kan for mange være stressende, og hvordan foreldre og barn forholder seg til hverandre i slike situasjoner er det viktig at barnehagepersonell følger med på, hevder Killén (2012). Hun mener personalet blant annet bør se på om det er blikkontakt, reaksjon på atskillelse, om foreldrene følger barnet inn, på hvilken måte foreldrene snakker om og til barnet, og hvilken atferd barnet har når det blir hentet.

2.7 Meldeplikt

Mennesker som arbeider med andre mennesker har taushetsplikt. Dette gjør at barn kan fortelle barnehagelæreren/læreren om det som er vanskelig, uten at den voksne kan fortelle det videre uten at barnet samtykker. I tilfeller der offentlig ansatte eller privatpersoner er usikre på hva de skal gjøre når et barn vekker bekymring, kan man drøfte saken anonymt med barnevernet, presiserer Samnøy (2015). Dersom barnehagelæreren mistenker at barnet blir utsatt for mishandling hjemme, har den plikt til å melde fra til barnevernet eller politiet, presiserer Øverlien (2015). Dette gjelder også dersom barnet sier noe det vil holde hemmelig mellom dere, men som den voksne mener bør meldes videre. Barnevernloven (2018), § 6-4, presiserer at alle som arbeider med barn skal melde fra til barnevernet «når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt». Meldeplikten går alltid foran taushetsplikten, understreker Øverlien (2015) i likhet med Redd Barna (2019a). Ved undring, bekymring eller

mistanke om at mishandling foregår eller kommer til å skje, presiserer Straffeloven a2017, § 196, at alle er pliktig til å avverge handlingen. Dersom man unnlater å gjøre dette kan man risikere bøter eller fengselsstraff inntil 1 år.

3.0 Forskningsmetode

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for forskningsprosessen og begrunnelser rundt denne. Det å være transparent gjennom hele prosessen er viktig for studiens pålitelighet og for at andre som leser forskningen skal få et innblikk i hva som er gjort og hvorfor. Tjora (2017) presiserer at åpenhet rundt forskningen er nødvendig for at resultatene skal være troverdige. Innledningsvis vil jeg skrive om vitenskapsteoretisk forankring for oppgaven, samt om kvalitativ metode og fokusgruppeintervju. Videre vil jeg beskrive forskningsprosessen og valg rundt denne, samt koding og analysering av forskningsmaterialet. Avslutningsvis vil jeg ta for meg kvaliteten i forskningen og etiske betraktninger.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

I kvalitativ forskning er man opptatt av å finne ut noe om fenomener. Man ønsker å forstå ulike fenomen ut fra informantenes beskrivelser av sin livsverden, skriver Dalen (2011). Innenfor vitenskapsteori kalles dette fenomenologi, og denne teorien mener at realiteten er slik mennesker oppfatter den, skriver Kvale og Brinkmann (2018). Som forsker skal man forsøke å beskrive hvordan ulike fenomen oppleves av de man har som informanter. Thagaard (2018) skriver, i likhet med Creswell (1998, referert i Postholm, 2010, s. 41), at dette vitenskapssynet tar utgangspunkt i det subjektive og dets erfaringer rundt det gitte fenomenet. Den informasjonen man finner i de ulike delene av det gjennomførte intervjuet og den forforståelsen forskeren har, er med på å danne et helhetsinntrykk av forskningsprosjektet. Hjordemaal (2014) mener man ser forskningen i lys av en hermeneutisk spiral, der man veksler mellom å se på delene og helheten. Dette gjør at man får en bedre og dypere forståelse for det man forsker på. Thagaard (2018) påpeker at en mening kun kan forstås i den sammenhengen den studeres i. Dette vil med andre ord si at meningen er bundet til den konteksten den er funnet i, og dette prinsippet bygger hermeneutikken på.

3.2 Kvalitativ forskningsmetode

Forskningen starter med at vi har noe vi undrer oss over og vil finne ut mer om, beskriver Ringdal (2014), i likhet med Postholm og Jacobsen (2011). Det dukker opp spørsmål man vil finne svar på. Deretter forsøker man av å avgrense temaet og finne relevante problemstillinger (Dalen, 2011). Videre må man finne ut hvilken metode som egner seg for det man vil forske på. I hovedsak kan man skille mellom kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode, men det er også mulig med en kombinasjon av disse. Det viktigste skillet er, ifølge Tjora (2017), at man i

kvantitativ forskning søker forklaringer og ønsker å finne en oversikt, man har avstand til informantene og ønsker å generalisere forskningen til å gjelde flere enn kun utvalget, mens man i kvalitativ forskning søker forståelse og innsikt i informantenes personlige opplevelser og erfaringer, man er nær deltakerne og man ønsker å finne dybdekunnskap.

I min forskning ønsker jeg å få en forståelse og innsikt i hvordan noen barnehagelærere arbeider med avdekking av mishandling, og i den sammenhengen er det relevant med nærhet til informantene. Tjora (2017) skriver at nærheten gjør forskningen interessant og intens, men at man også møter på en del utfordringer i forhold til at man hele tiden må justere seg etter prosjektet og det informantene deler. Man ønsker, ifølge Postholm (2010), i likhet med Guðmundsdóttir (2015), å finne deltakernes oppfatning og utfyllende beskrivelser av situasjoner og aktiviteter. Innenfor pedagogikken er det ofte fenomener og prosesser man har fokus på i kvalitativ forskning, presiserer Postholm og Jacobsen (2011). Kvale og Brinkmann (2018) skriver at målet med kvalitativ forskning er å forstå perspektivet til informantene ved å få frem deres erfaringer og opplevelser. Jeg ønsker å få et innblikk i deres livsverden. På denne måten konstruerer jeg som forsker og informantene studien sammen, understreker Postholm (2010).

Innenfor kvalitativ metode er det mest vanlig å benytte seg av intervju eller observasjon som datainnsamlingsmetode (Kleven, 2014). Målet med å benytte kvalitativ metode i dette forskningsprosjektet er å få en dypere forståelse for temaet mishandling ved å bruke fokusgruppeintervju som datainnsamling. En av grunnene til at valget falt på fokusgruppeintervju var at jeg ville utfordre meg selv og prøve noe nytt. En annen grunn var at jeg ville se på dynamikken i gruppen, og hvordan informantene utfylte eller motsa hverandre. I tillegg mener Tjora (2017) at det er en effektiv måte å få flere synspunkt på samme tema samtidig.

3.3 Fokusgruppeintervju

I et fokusgruppeintervju ønsker man å få frem ulike synspunkt om emnet, skriver Kvale og Brinkmann (2018) i likhet med Thagaard (2018). I tillegg mener Postholm og Jacobsen (2011) at man får informasjon om hvordan ulike synspunkt diskuteres mellom deltakerne. Fokusgruppeintervjuet i denne sammenhengen kan gi meg mer dybde ved at informantene utfyller hverandres innspill, da de sitter på ulik kunnskap og erfaring. Forskeren skal styre samtalen og legge frem ulike spørsmål som deltakerne skal ta stilling til. Gruppeintervjuet har

bestemte temaer det skal snakkes om i en delvis strukturert form. Dette vil si at det ikke trenger å være en bestemt rekkefølge på spørsmålene, og at jeg som intervjuer kan stille oppfølgingsspørsmål til det informantene sier. Ved å benytte denne fleksible metoden, kan jeg som forsker få mer utfyllende informasjon enn om intervjuet hadde vært strukturert, ifølge Kleven (2014). Postholm og Jacobsen (2011) skriver at et delvis strukturert intervju gjør at materialet jeg sitter igjen med er skapt i interaksjon mellom meg som forsker og informantene, da det kan komme frem nye teorier som jeg på forhånd ikke har tatt rede for. I tillegg mener Tjora (2017) at denne måten å intervju på skaper en trygghet i deltakerne ved at de ikke er alene. Dersom man skal snakke om følsomme temaer, mener Kvale og Brinkmann (2018), at det kan være en god løsning å benytte seg av gruppeintervju, fordi samspillet i gruppen kan gjøre det enklere å åpne seg og dele personlige synspunkt. Temaet i denne oppgaven er mishandling og det kan for mange være et vanskelig tema å snakke om, og i denne sammenhengen finner jeg det hensiktsmessig å benytte gruppeintervju.

3.4 Forskningsprosessen

3.4.1 Valg av informanter

Utvalget i denne forskningsprosessen er seks barnehagelærere som arbeider i barnehage. Et krav for å delta i denne forskningen er at man må ha 3 års arbeidserfaring fra barnehage, fordi det da er større sannsynlighet for at de har erfaring med mishandling og kan gi konkret informasjon til forskningsprosjektet. Utvalget i denne forskningen er ikke tilfeldig valgt, da det ligger noen kriterier til grunn for å delta i studien. Dersom man inviterer deltakere etter bestemte kriterier kalles det et kriterieutvalg, ifølge Tjora (2017), i likhet med Dalen (2011). Man må være barnehagelærer og som nevnt ha 3 års erfaring for å delta, og for å finne et slikt utvalg må jeg velge informanter strategisk etter disse kvalifikasjonene. Strategisk utvelgelse vil si at man velger informanter etter hva som er hensiktsmessig i forhold til forskningsprosjektet, beskriver Thagaard (2018), i likhet med Ringdal (2014). Når jeg skulle finne de aktuelle informantene ringte jeg til styrere i noen barnehager og la frem en kort beskrivelse av prosjektet, og spurte om det kunne være interessant å være med. De som visste interesse i telefonsamtalen fikk tilsendt et informasjonsskriv rett etter at samtalen fant sted. Videre valgte styrerne i de forespurte barnehagene de barnehagelærerne som var aktuelle for prosjektet. Jeg har med andre ord et hensiktsmessig utvalg ved at de som ville delta har meninger om temaet og derved har jeg et strategisk utvalg. Man kan ikke generalisere ut fra slike utvalg, men det er også felles for kvalitative forskningsmetoder.

Informant 1 er utdannet førskolelærer og har 30 års arbeidserfaring fra barnehage, Informant 2 har først tatt utdanning som barne- og ungdomsarbeider, og senere videreutdannet seg til barnehagelærer. Denne personen har 33 år med erfaring. Informant 3 er utdannet førskolelærer, og har 19 års erfaring fra arbeid i barnehage. Alle disse tre informantene har stillingstittel pedagogisk leder i den barnehagen de arbeider i. Informant 4 er utdannet førskolelærer ved Dronning Maud, og har tatt videreutdanning innenfor spesialpedagogikk 1 og veiledning. Vedkommende har 31 års arbeidserfaring fra barnehage. Stillingstittelen til Informant 4 er assisterende styrer. Informant 5 er også utdannet førskolelærer og har også tatt videreutdanning innenfor spesialpedagogikk. I tillegg har vedkommende tatt kurs i emnet pedagogisk utviklingsarbeid. Denne personen har 17 års erfaring fra arbeid i barnehage. Informant 6 er utdannet barnehagelærer og har tatt spesialpedagogikk 1 + 2 som videreutdanning, og vedkommende har arbeidet 23 år i barnehage. Informant 5 og 6 har stillingstittel som spesialpedagog.

3.4.2 Intervjuguide

Før man skal gjennomføre et intervju kan det, ifølge Postholm og Jacobsen (2011), i likhet med Dalen (2011), være nødvendig å lage en intervjuguide. Denne kan enten inneholde tema man vil snakke om i løpet av samtalen eller ferdiglagde spørsmål. Tjora (2017) skriver at man i kvalitativ forskning ofte tar utgangspunkt i teori for å finne spennende problemstillinger man ønsker å forske på. Før jeg begynte utformingen av intervjuguiden leste jeg en del teori om mishandling og tidligere masteroppgaver om lignende tema, slik at jeg visste litt mer om hvilke spørsmål som var relevant å stille i mitt forskningsprosjekt. Intervjuguiden til dette prosjektet ble lagd i høstsemesteret, og en av grunnene til dette var at vi skulle ha prøveintervju gjennom faget fordypning i metode. Dette står nærmere beskrevet i neste avsnitt. Etter dette prøveintervjuet ble intervjuguiden utbedret, og lagt ved søknaden til NSD.

Jeg lagde to semistrukturerte intervjuguides, der den ene tok utgangspunkt i temaene for samtalen og den andre hadde konkrete spørsmål (Vedlegg 2). Begge ble lagd med utgangspunkt i problemstillingen «*Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?*». Spørsmålene i intervjuguiden fulgte det som Dalen (2011) kaller for traktprinsippet, der jeg startet med et ark med personlige opplysninger som informantene skulle fylle ut. Videre var det noen generelle spørsmål om temaet mishandling, før det gikk over til mer spesifikke spørsmål angående avdekking og vurdering. Intervjuet ble avsluttet med et spørsmål der informantene kunne fortelle mer,

dersom det var noe sentralt de følte at de ikke hadde fått sagt. I intervjuguiden benyttet jeg meg av åpne spørsmål, slik at informantene skulle ha mulighet til å fortelle fritt rundt temaet (Tjora, 2017).

3.4.3 Prøveintervju

Når man har valgt intervju som forskningsmetode bør man alltid gjennomføre et prøveintervju, for å sjekke spørsmålene i intervjuguiden og for å finne ut hvordan man selv er som intervjuer (Dalen, 2011). Som nevnt i forrige avsnitt, fikk vi i høstsemestret en oppgave i faget fordypning om å gjennomføre et intervju. I denne sammenhengen valgte jeg å tenke mot masteren og lagde en intervjuguide med de spørsmålene jeg tenkte kunne være relevant om temaet mishandling. Jeg intervjuet en barnehagelærer som har arbeidet i barnehage i mange år, både som barnehagelærer og som barne- og ungdomsarbeider. Valget falt på akkurat denne personen fordi det er en nær venn som jeg visste ville gi konstruktive tilbakemeldinger på meg som intervjuer. Selve gjennomføringen av intervjuet gikk greit. Jeg merket underveis at noen av spørsmålene mine var litt upresise, slik at jeg måtte stille noen oppfølgingsspørsmål for å få svar på det jeg ville. Informanten svarte utdypende og ga konkrete eksempler underveis. Dette gjorde intervjuet veldig spennende og lærerikt.

En av fordelene med å intervju akkurat denne personen, er at vi har en god relasjon og vedkommende føler seg trygg på meg, og ga derfor mye av seg selv. En utfordring var at intervjuet fort ble til en samtale, da det var litt utfordrende å intervju en så nær venn. Dette er erfaringer jeg tar med meg videre i prosessen. En annen utfordring med å være den som intervjuet var å lytte til det informanten sa. Det ble fort til at jeg begynte å tenke på det neste spørsmålet jeg skulle stille. Som forsker bør man arbeide aktivt for å ha en lyttende holdning til informantene, fremhever Thagaard (2018), i likhet med Postholm (2010). Når jeg lyttet til lydopptaket hørte jeg interessante poenger informanten ga som jeg kunne stilt oppfølgingsspørsmål til, men dette var ting jeg ikke la merke til i selve intervjuet.

Noe annet som jeg la merke til når jeg lyttet til lydopptaket, var at det sjelden var pauser. Thagaard (2018) og Dalen (2011) skriver at pauser er viktige, slik at informantene kan reflektere over om de vil utdype svarene mer. Dersom det ble stille over lengre tid ble det ofte til at jeg gikk videre til neste spørsmål, i stedet for å vente og se om informanten kom på noe mer. Dette med å ta seg tid til pauser er noe jeg må være bevisst på i gjennomføringen av intervjuene. På prøveintervjuet brukte jeg mobiltelefon som opptaker, da dette var greit for

informanten og jeg ikke hadde en annen båndopptaker tilgjengelig. Når jeg fikk lånt meg båndopptaker fra NTNU leste jeg i instruksjonshefte, testet lyden og sjekket batteriene. På begge gruppeintervjuene hadde jeg med ekstra batteri, men de fikk jeg ikke bruk for.

3.4.4 Tilgang til felten

Før jeg kunne sette i gang med selve intervjuet måtte jeg få prosjektet mitt godkjent av NSD (Norsk senter for forskningsdata) (Vedlegg 3). I søknaden til NSD lå disse vedleggene med: intervjuguide, skisse over prosjektet og informasjonsskriv. Når prosjektet ble godkjent startet jeg med å kontakte aktuelle informanter. Jeg ringte rundt til ulike barnehager i nærområdet og kommuner i rundt. Det var mange av lederne på barnehagene som var positive til å delta, men å finne aktuelle barnehagelærere var ikke så lett. Tjora (2017) skriver at dersom forskningen handler om ømfintlige tema kan det være vanskelig å finne informanter. Om det var temaet som var grunnen til at flere ikke ville delta i forskningen eller om det var at de ikke hadde tid, er jeg usikker på.

Den ene barnehagen ble raskt med i prosjektet, og lederen fant fort aktuelle informanter. Lederen fikk tilsendt informasjonsskrivet (Vedlegg 1), som vedkommende videresendte til de som skulle være med. Noen dager senere ringte jeg lederen, og vi avtalte tidspunkt og sted for intervjuet. Det var vanskelig å finne en barnehage til. Jeg ringte flere der de enten ikke svarte eller sa at de skulle komme med tilbakemelding om noen dager, når de hadde fått snakket med de ansatte. I noen tilfeller måtte jeg purre på svar, og fra andre fikk jeg avslag om at de ikke ble med. I en barnehage var det en barnehagelærer som ville delta, men det hjalp lite når jeg skulle ha tre. Den siste barnehagen i prosjektet takket raskt ja til å delta etter at de ble kontaktet, og noen dager senere kom lederen med forslag på tidspunkt for intervjuet.

3.4.5 Gjennomføring av fokusgruppeintervju

Begge fokusgruppeintervjuene ble gjennomført på de aktuelle barnehagene. Dette gjorde at informantene kunne føle seg trygge, ved at det ble gjennomført på en kjent plass (Tjora, 2017). Det første gruppeintervjuet ble gjennomført i slutten av februar, og det tok 64 minutter. Mens det andre gruppeintervjuet ble gjennomført i midten av mars, og det hadde en varighet på 74 minutter. Før vi startet selve intervjuet småsnakket jeg litt med deltakerne for å forsøke å skape en rolig og god atmosfære, der deltakerne følte at jeg ønsket å høre deres ærlige erfaringer fra arbeidet med å avdekke og vurdere mishandling. Tjora (2017) mener at en slik start kan føre til en avslappet situasjon der informantene får en følelse av at de kan prate fritt

og åpent. Når jeg startet selve intervjuet, fortalte jeg kort om selve prosjektet. Jeg minte informantene på deres rettigheter underveis og etter intervjuet, og hvordan jeg skulle bevare deres anonymitet i etterkant av intervjuet. I tillegg presiserte jeg at jeg ikke ønsket noen taushetsbelagte opplysninger om enkeltbarn eller hendelser. Jeg valgte å bruke intervjuguiden med konkrete spørsmål i begge intervjuene. Deltakerne hadde ikke sett denne på forhånd, men de fikk høre om de temaene vi skulle snakke om i løpet av samtalen. Jeg ønsket at de skulle vite hva vi skulle snakke om, slik at de kunne forberede seg og reflektere rundt temaet, men jeg ønsket ikke at de skulle lese seg opp og svare det boka sier. Jeg ville høre hvordan de i realiteten arbeidet med å avdekke mishandling.

Etter at jeg hadde fortalt om prosjektet, fikk deltakerne fylle ut et skjema med personlige opplysninger og samtykkeskjema. Jeg brukte et skjema med personlige opplysninger for å unngå at personlige opplysninger som utdanning, antall år i arbeid og stillingstittel ble med på båndopptakeren. Når informantene var ferdige med å fylle ut skjemaet, snakket vi kort sammen om det de hadde fylt ut, før jeg startet båndopptakeren. Jeg startet intervjuet med å stille generelle spørsmål om begrepet mishandling, handlingsplaner og deres rolle i saker som omfatter mishandling (Vedlegg 2). Videre stilte jeg mer spesifikke spørsmål om tegn, forebyggende arbeid, utfordringer i arbeidet med å avdekke mishandling og relasjonsbygging. Intervjuet ble avrundet med at informantene kunne føye til, dersom det var noe de følte at vi ikke hadde kommet inn på i løpet av intervjuet. I tillegg fortalte jeg informantene om hva som ville skje med dataene i etterkant av intervjuet. Når intervjuene var ferdige tok jeg meg god tid til å snakke med informantene om andre ting, slik at de ikke skulle føle at jeg hadde det travelt og at det eneste jeg ville var å intervju dem. Dette førte til noen fine samtaler rundt temaet og viktigheten med det, i tillegg hadde informantene noen spørsmål til meg. Jeg takket for at de ville være med i prosjektet både før vi satte i gang med intervjuet og etter at intervjuet var avsluttet. I tillegg ga jeg en pose med sjokolade til begge gruppene, for å vise min takknemlighet.

Dalen (2011) presiserer at det er viktig at jeg som intervjuer viser interesse for det informantene sier, og at jeg bekrefter dette med anerkjennende blikk, muntlig og ikke-muntlig kommunikasjon. Underveis i intervjuet bekreftet jeg innspillene til informantene med å si «ja», «mhm» og «nei». I tillegg bevegde jeg blikket mitt til den som snakket, og nikket der det var relevant. Dette gjorde at informantene fikk bekreftelse på at jeg fulgte med og var genuint interessert i det de hadde å fortelle. Jeg var veldig bevisst på å gi informantene tid til å

tenke, og tid til at de andre på gruppa kunne komme med sine innspill. Dette var noe jeg som tidligere nevnt ble oppmerksom på ved transkripsjonen av prøveintervjuet, der jeg hørte at jeg ikke la inn tid til at informantene kunne utdype det de hadde sagt. Ved å legge inn tid og pauser i fokusgruppeintervjuene hendte det seg at informantene kom på mer de ville si til det stille spørsmålet. Som nevnt gjorde prøveintervjuet meg også bevisst på at jeg måtte lytte mer til det informantene faktisk svarte på spørsmålene, og dette følte jeg at jeg fikk til bedre under intervjuene. Jeg lyttet til det informantene sa, og stilte oppfølgingsspørsmål i de sammenhengene informantene fortalte noe interessant eller noe jeg ønsket at de skulle utdype. Ved å stille oppfølgingsspørsmål får informantene en bekreftelse på at jeg som forsker følger aktivt med (Kvale & Brinkmann, 2018). De oppfølgingsspørsmålene jeg stilte var «Kan du utdype hva du mente med det?» eller «Kan du fortelle mer?».

Intervjuene foregikk uten noen form for avbrytelser. Så det var tydelig at andre ansatte på barnehagene visste at rommene vi brukte var opptatt. En utfordring jeg møtte på i gruppeintervjuene var at noen snakket mer enn andre, slik at det kommer til å være flere sitat fra noen av informantene i presentasjonen av funn. Jeg prøvde bevisst å henvende meg til alle og møte alle med blikk, men det var likevel noen som snakket mer enn andre. Det kan tenkes at de som snakket mest har mer erfaring med mishandlingsaker. De hadde i hvert fall mer konkret informasjon og eksempler om saker med mishandling, og hvordan de arbeidet med det. I det første intervjuet måtte en informant gå etter at intervjuet hadde vart i 60 minutter. De to andre informantene var igjen til intervjuet var ferdig, så jeg føler likevel at jeg fikk den informasjonen jeg trengte. Planen min var i utgangspunktet at jeg skulle komme med noen påstander informantene skulle ta stilling til etter at jeg var ferdig med spørsmålene i intervjuguiden, men jeg følte ikke at dette ble nødvendig da informantene kom inn på noe av påstandenes tematikk underveis i intervjuene. Samtidig som at begge gruppene hadde fått beskjed om at intervjuet kom til å ha en varighet på rundt 60 minutter totalt, og denne tiden var passert etter kun spørsmålene.

3.4.6 Transkribering

Transkripsjon handler, ifølge Kvale og Brinkmann (2018), om at man gjør om materialet fra muntlig til skriftlig form. Dette gjør intervjuene lettere å analysere. Under intervjuet brukte jeg båndopptaker lånt fra NTNU for å få med alt informantene sa. Dette med tanke på transkribering og analysing av materiell. Tjora (2017) skriver at bruk av båndopptaker gjør at vi kan konsentrere oss om informantene. Jeg kjente at bruken av båndopptaker var veldig

god og befriende, da jeg kunne gi informantene min fulle oppmerksomhet og slapp å notere hva de sa underveis. Jeg valgte å transkribere materialet selv. Dette for å bevare noe av intervjusituasjonen og detaljer ved selve opptaket med å markere dette på ulike vis i transkripsjonen (Kvale & Brinkmann, 2018). I tillegg gjorde det at jeg ble enda bedre kjent med materialet mitt, og at jeg under transkripsjonen fikk et lite overblikk over hvilke funn jeg hadde fått. Jeg begynte transkriberingen samme dag som jeg gjennomførte intervjuene for å ha situasjonen friskt i minnet (Nilssen, 2012). På det ene intervjuet måtte jeg fortsette transkriberingen dagen etter, da det ikke lot seg gjøre ferdig på en dag.

Jeg lagde meg et system for å huske hvem av deltakerne som var hvem. Dette gjorde jeg ved å bruke arket informantene hadde fylt ut med personlige opplysninger, også markerte jeg disse med informantenes utdelte nummer. I tillegg lagde jeg med underveis i intervjuet noen kjennetegn som skulle hjelpe meg å huske hvem som var hvem frem til transkripsjonen fant sted. Dette gjorde jeg ved å merke meg noen spesielle hendelser eller ting informantene sa. Dersom informantene tok pauser midt i setninger eller lette etter ord for hva de skulle si, ble dette markert i transkripsjonen med ''...''. Det ble også markert der de brukte ord som «eh», «hmm» og «mhm».

I de tilfellene informantene sa hverandres navn eller navnet på barnehagen i intervjuet, valgte jeg å erstatte det med å skrive informant og det nummeret vedkommende hadde, og navnet på barnehagen erstattet jeg med denne barnehagen. Jeg valgte å skrive informant og det nummeret vedkommende fikk utdelt i vanlig skrift, og så skrev jeg det de sa i kursiv. Det ble skrevet på denne måten: Informant 6: «*For min del er det ''...'' relasjoner og bygging av det. Og skape tillit. Ja, det er veldig viktig. Eh. (...)*». Både jeg og informantene mine snakket på dialekt under intervjuene, men jeg valgte å transkribere samtalen på bokmål for å bevare informantenes anonymitet og gi god lesbarhet. Opptakene på båndopptakeren ble slettet etter transkripsjonens slutt, og selve transkripsjonen ble på til sammen 71 sider.

3.5 Koding og analysering

Koding handler om at jeg som forsker går systematisk gjennom transkripsjonen for å finne ut hva den egentlig handler om (Dalen, 2011). Jeg satte i gang med koding og analysering av materialet etter transkripsjonen av begge gruppeintervjuene var ferdig. Før jeg kunne sette i gang, måtte jeg lese teori om koding og analysering, for å finne ut hvordan det var hensiktsmessig å gå frem på en effektiv og oversiktlig måte. I tillegg var dette noe jeg drøftet

med tidligere studievenner som har skrevet master, og noen nåværende masterstudenter. I disse sammenhengene fikk jeg en del tips til hvordan jeg kunne gå frem. Det jeg startet med var å lese transkripsjonene, og dra ut kodeord eller korte setninger om det som var sentralt i avsnittet og skrive det i margen. Denne måten å arbeide på kalles, ifølge Dalen (2011), åpen koding. Det gjør også at jeg ser på delene i lys av helheten, som er sentralt innenfor hermeneutikken (Hjardemaal, 2014). Etter at jeg hadde lest over transkripsjonen og dratt ut sentrale aspekt, skrev jeg ned noen kodegrupperinger jeg fant relevante for empirien. Disse fant jeg på bakgrunn av teori, spørsmålene i intervjuguiden og de funnene jeg satt igjen med. Kodegrupperingene ble markert med hver sin farge. Deretter gikk jeg gjennom transkripsjonen på nytt og markerte det som kom under samme gruppering. Dette kaller Dalen (2011) aksial koding. For eksempel så markerte jeg alt jeg mente kom under temaet *Tegn* med grønt, også brukte jeg en annen farge for å markere det som kom under *Forebygging*. Denne måten å systematisere empirien på fungerte godt, og jeg vurderer det som at jeg fikk god oversikt. Videre laget jeg nye dokumenter i Word der jeg skrev alt det jeg mente kom under samme kodegruppering på samme dokument, slik at jeg lettere kunne se om det var noen forskjeller eller likheter mellom hva de to gruppene mente om de ulike emnene vi snakket om. Dette kalles selektiv koding (Dalen, 2011). En slik oversikt gjorde at det var enkelt å se hvilke funn jeg faktisk hadde under hvert spørsmål i intervjuguiden.

Kodingen av materialet var en tidkrevende og arbeidsom prosess. De første hovedkategoriene jeg kom frem til etter å ha bearbeidet og kodet materialet var *Begrepsforståelse*, *Avdekking*, *Tegn*, *Samarbeid* og *Forebygging*. Videre fant jeg ut at jeg trengte noen underkategorier til noen av kategoriene. Underkategorier under *Avdekking* ble i første omgang *Barnehagens arbeid for å avdekke mishandling* og *Utfordringer*. Under kategorien *Samarbeid* fant jeg underkategoriene *Samarbeid med andre instanser* og *Samarbeid innen barnehagen* relevant. Den siste kategorien jeg følte trengte en underkategori var *Forebygging*, og under denne fant jeg det nødvendig med *Relasjonsbygging* og *Samtale med foreldre fra andre kulturer* som underkategorier. I kategoriene *Begrepsforståelse* og *Tegn* fant jeg det foreløpig ikke relevant med underkategorier. Etter samtale med veileder i midten av mars kom vi frem til at en kategori kunne være *Kunnskap om avdekking*, og underkategorier kunne være *Teoretisk kunnskap* og *Praktisk kunnskap*. Dette innebar at både begrepsforståelse og tegn kunne komme innenfor samme kategori. I tillegg kom vi frem til at kategorien *Handlingsvegring* kunne være relevant i forhold til funnene, og at jeg under denne kunne ha med *Frykten for å ta feil* og *Tettsted*. Senere fant jeg ut at det kunne være relevant å ha med *Barnehagens*

praktiske arbeid under Forebygging.

Underveis i prosessen fant jeg det nødvendig med noen justeringer, og jeg endte til slutt opp med *Kunnskap om avdekking* som en hovedkategori, og underkategorier ble *Teoretisk kunnskap om mishandling*, *Fra en ekkel magefølelse til handling*, *Tegn og handlinger som skaper mistanke (praktisk kunnskap)* og *Kunnskap om normalitet*. En annen hovedkategori ble *Handlingsvegring* med *Frykten for å ta feil* og *Utfordringer ved å arbeide på heimlassen sin* som underkategorier. En tredje hovedkategori ble *Flerfaglig samarbeid*, med *Samarbeid innenfor barnehagen* og *Samarbeid med andre instanser* som underkategorier. Den siste hovedkategorien ble *Forebyggende arbeid* med underkategoriene *Barnehagens praktiske arbeid* og *Relasjonsbygging*.

3.6 Kvalitet i forskningsarbeidet

For at man skal sikre kvalitet i forskningen er det viktig at man er åpen og tydeliggjør de valgene man tar gjennom prosessen. Underveis i forskningen har jeg hele tiden skrevet ned logg over hva jeg har gjort, hva jeg har endret og hvordan jeg har kommet frem til ulike ting (Nilssen, 2012). Dette har gitt meg en oversikt over de endringene jeg har gjort. I tillegg har det vært viktig å stille informantene åpne spørsmål, slik at svarene de gir ikke er ledet eller påvirket av meg.

3.6.1 Troverdighet (reliabilitet)

Troverdighet i kvalitativ forskning stiller krav til meg som forsker og min rolle ovenfor informantene (Dalen, 2011). For at forskningen skal virke troverdig, har det vært viktig for meg gjennom hele prosessen og redegjort for de valgene jeg har tatt både i forkant og underveis i prosjektet. Det har vært viktig å være transparent. Ifølge Tjora (2017), er dette helt nødvendig for at forskningen skal være pålitelig. Dette gjør at lesere av teksten kan få innblikk i både prosessen og de endringene som er gjort, og det kan de gjøre ved å lese dette kapittelet. I tillegg er det viktig at jeg har vært åpen om min forforståelse for forskningsfeltet, da den kan påvirke hvordan jeg tolker resultatene.

3.6.2 Gyldighet (validitet)

Gyldighet handler om den valgte metoden er gunstig for å undersøke det den skal (Kvale & Brinkmann, 2018). Etersom målet med forskninger er å finne ut hvordan seks barnehagelærere arbeider med å avdekke mishandling, mener jeg at gruppeintervju egner seg

for å undersøke akkurat dette. Når man gjør forskning ønsker man at de resultatene man finner skal være gyldige i forhold til forskningsfeltet, skriver Kleven (2014) i likhet med Dalen (2011). Dette mener jeg de er, da jeg har lest forskning som har kommet frem til lignende resultat.

3.6.3 Overførbarhet

Overførbarhet er, ifølge Thagaard (2018), knyttet til om de funnene jeg finner i dette prosjektet, også kan gjelde for andre kontekster og situasjoner. Som leser må man være bevisst på at resultatene er skapt i et samspill mellom meg som forsker og prosjektets seks informanter. Slik at det vil være vanskelig å overføre funnene dersom noen andre velger å forske på det samme, da funnene er avhengig av den konteksten de ble skapt i. Andre kan velge å stille de samme spørsmålene, men forskningen vil likevel gi andre funn da deltakere i kvalitativ forskning deler av sin subjektive livsverden og vil derfor svare ulikt. Dette merket jeg også på de to fokusgruppeintervjuene i denne forskningen. Likevel om jeg stilte gruppene de samme spørsmålene, satt informantene på ulik kunnskap og erfaring, og intervjuene tok dermed litt forskjellige retninger. Jeg har lest en del annen forskning på feltet, der mange av funnene mine går igjen. Så funnene kan overføres til en viss grad, men de kan likevel ikke ses uavhengig fra den konteksten de ble skapt i.

3.7 Etiske betraktninger

Før man skal sette i gang med forskningsintervju, er det noen etiske betraktninger som bør være avklart og reflektert over. Ettersom jeg skal være i direkte kontakt med informantene, mener Tjora (2017), at høflighet er et fint utgangspunkt for å få til en god samtale. Som nevnt under gjennomføring av intervju tok jeg meg tid til å snakke med informantene både før og etter selve intervjuet. Kvale og Brinkmann (2018) nevner punktene: informert samtykke, konfidensialitet, konsekvenser og forskerens rolle. Når barnehagestyrerne takket ja til å delta i forskningsprosjektet, fikk de tilsendt et informasjonsskriv med vedlagt samtykkeerklæring (Vedlegg 1). I dette skrivet står det presisert at all informasjon om informantene vil bli anonymisert, hvordan opplysningene vil bli ivaretatt konfidensielt, hva som skjer med opplysningene etter at forskningen er avsluttet og hvilke konsekvenser forskningen vil ha for informantene. Postholm (2010) presiserer at et informasjonsskriv bør si noe om disse punktene slik at informantene vet hva som skjer med den informasjonen de gir, i tillegg til at det kan være med på å skape et tillitsforhold mellom informantene og forskeren. Noen hadde skrevet under på samtykke i forkant av intervjuene, mens andre skrev under like før

intervjuene startet. Når jeg innledet intervjuene fortalte jeg om hensikten med prosjektet og hva jeg ønsket å finne ut. I tillegg ble informantene påmint deres rettigheter og at jeg ikke ønsket taushetsbelagte opplysninger, samt at de kunne trekke seg fra intervjuet når som helst.

Som forsker er det viktig at jeg ivaretar og beskytter informantene konfidensielt. Dette har jeg gjort ved og ikke ta med noen personlige opplysninger på båndopptakeren, og når informantene glemte seg og sa hverandres navn eller navnet på barnehagen, så har jeg anonymisert det i transkripsjonen. Dette gjorde jeg for å skjerme informantenes privatliv. I denne forskningen vil det være med direkte sitat fra hva informantene har sagt og disse vil bli publisert offentlig. I denne sammenhengen er det min plikt som forsker og beskytte deltakerne ved og ikke ta med spesielle ting som kan gjenkjenne informantene eller barnehagene de arbeider i. Som nevnt tidligere valgte jeg å transkribere på bokmål for å ivareta informantenes anonymitet.

Når jeg skal forske kvalitativt er det viktig at jeg reflekterer over hvilke konsekvenser informantene kan ha ved å delta i studien (Nilssen, 2012). Personlige opplysninger i dette prosjektet skal ikke på båndopptakeren, og det skal heller ikke nevnes eksempler eller episoder som kan identifisere barnehagene eller enkeltbarn. På denne måten skjermer jeg informantene og barnehagene fra å bli gjenkjent. Noe annet er at temaet mishandling kan være et vanskelig tema for mange. Det er mange som har blitt utsatt for mishandling, vet om noen som har blitt utsatt for det eller har hatt mistanke om barn som har vært utsatt for det. Så en samtale rundt dette kan vekke noen ubehagelige følelser og tanker hos enkelte. En utfordring med kvalitative intervju er at informantene i etterkant kan føle at de blir fremstilt feil eller føler seg utlevert og misforstått av meg som forsker. Dette er noe jeg må reflektere over når jeg skal analysere og drøfte funnene.

I kvalitativ forskning er jeg som forsker det viktigste instrumentet. Da det er jeg som bestemmer hva som er målet med forskningen og hvordan jeg skal gå frem for å finne ut av det jeg er interessert i. Forskeren bestemmer hvem som får være med av informanter, samler inn materialet, gjennomfører analysen og tolker resultatet, skriver Nilssen (2012). Det er viktig at jeg som forsker skaper en relasjon til mine informanter, slik at de vil dele sine erfaringer. I tillegg må jeg være forberedt på at forskningen kan gi meg flertydige funn og funn som strider mot det jeg står for. Dette er noe jeg som forsker må arbeide bevisst med,

være tolerant og vise respekt for (Nilssen, 2012). I den forstand er det viktig at jeg på forhånd av prosjektet har reflektert over min kunnskap, forståelse og mine holdninger til temaet det forskers på. Forforståelse handler, ifølge Dalen (2011), i likhet med Nilssen (2012), om meninger, holdninger og kunnskap jeg på forhånd har til det jeg skal undersøke, og dette vil jeg aldri kunne legge helt bort. I den sammenhengen er det viktig å være åpen om hvordan jeg som forsker kan påvirke prosjektet.

Når jeg studerte for å bli lærer hadde vi én dag med undervisning om omsorgssvikt og mishandling. Der lærte vi om ulike tegn som var viktig å se etter, som for eksempel blåmerker på uvanlige steder, brennmerker og andre skader som ikke stemte overens med den forklaringen som ble gitt. Jeg har også arbeidet som både tilkallingsvikar og fast vikar innenfor læreryrket, men i denne sammenhengen har jeg hørt veldig lite snakk om det. I praksisperioder gjennom studiet har jeg hørt om et par tilfeller med mishandling eller mistanke om mishandling. Spesielt når det gjaldt andre kulturer som har en annen måte å sette grenser på, enn det som er lov i Norge. Generelt har jeg ikke hørt om så mange tilfeller med mishandling eller mistanke om det. Dette er noe som overrasker meg, da statistikken viser at det er store gjennomsnittlige tall på barn som opplever det.

4.0 Presentasjon og drøfting av data

I dette kapittelet vil jeg presentere og redegjøre for relevante funn, og drøfte funnene opp mot teori. Dette vil jeg gjøre for å finne svar på problemstillingen min: «*Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?*». Kategoriene jeg endte opp med å kategorisere funnene under er: (1) *Kunnskap om avdekking*, (2) *Handlingsvegring*, (3) *Flerfaglig samarbeid* og (4) *Forebyggende arbeid*. Alle kategoriene har underkategorier jeg har funnet relevant for å besvare problemstillingen.

4.1 Kunnskap om avdekking

Denne kategorien handler om hvilken kunnskap barnehagelærerne har om avdekking av mishandling. Både hva de kan av teoretisk kunnskap i forhold til omfang og hvordan det er lovpålagt at de skal arbeide med det, men også i forhold til praktisk kunnskap. Det informantene ser etter av tegn og handlinger som skaper mistanke om mishandling. Kategorien handler også om hvordan barnehagelærerne forholder seg til den ekle magefølelsen som oppstår rundt enkeltbarn, og når de velger å melde inn bekymring til barnevernet. Noe annet denne kategorien kommer inn på er utfordringer knyttet til når en utvikling eller atferd er normal, og når den ikke er det. Samtlige av barnehagelærerne fant det utfordrende å arbeide med temaet mishandling, og de ga uttrykk for at det hadde vært ønskelig med mer opplæring og søkelys på det.

4.1.1 Barnehageansattes teoretiske kunnskap om mishandling

Denne underkategorien handler om hva barnehagelærerne legger i begrepet mishandling, og hva de mener at omfanget av mishandling er. Samtlige av informantene ga uttrykk for at de mener at mange barn blir utsatt for mishandling, da statistikken viser det.

- (1) «*Jeg legger det du har begrenset mishandling til i denne oppgaven. Det med fysisk eller psykisk, eller seksuelt misbruk.*» (Informant 1, 28.02.2019, s. 1).
- (2) «*Jeg tenker mishandling''...'' Med det tenker jeg først og fremst overgrep. Ikke nødvendigvis seksuelt, men overgrep av en person på en måte som ikke er bra eller OK. Som er skadelig for den andre personen. En krenkelse.*» (Informant 5, 14.03.2019, s. 1).
- (3) «*Jeg er enig med det Informant 5 sier. Eh. Det er det der maktforholdet mellom den voksne og barnet. Det kan være mye som ligger i det egentlig. Både mellom barn og foreldre, barn og ansatte og andre rundt omkring. Da tenker jeg i forhold til det psykiske òg.*» (Informant 6, 14.03.2019, s. 2).

- (4) *«Jeg tenker ofte på ''...'' at det er 1 av 3 eller 1 av 4 som blir mishandlet. Og det er ganske mange. Og at barnehagen har mulighet til å ''...'' Mishandling er ikke noe som plutselig skjer når barna begynner på skolen.»* (Informant 2, 28.02.2019, s. 20).
- (5) *«Vi har jo snakka om det her og. Nå vet jeg ikke hvor lenge siden det er siden jeg hørte tallet på det. Da var jeg på ''...''. Det var noe gjennom jobb her, og da kom det frem tallet 1 av 10. Og da tenkte jeg som jeg sa til flere, at tenk hvor mange barn vi er her, og hvor mange det da egentlig skal være i denne barnehagen.»* (Informant 5, 14.03.2019, s. 7).

Informant 1 avgrensner begrepet mishandling til fysisk, psykisk og seksuell mishandling (1). Dette gjør også Informant 2 og 3 indirekte, da de bekreftet innspillet og ikke kom med noen nye innfallsvinkler. Store Medisinske Leksikon (2014) kaller det et overordnet begrep, der flere typer mishandling kan komme som underpunkter. Dermed er sitat (1) i tråd med det teorien sier. Informant 5 definerer mishandling som en krenkelse som er skadelig for den personen den er rettet mot (2). Dette støttes av Store Medisinske Leksikon (2014) der mishandling defineres til å handle om at en person påfører en annen person en eller annen form for krenkelse som kan føre til skade. Dette er noe informant 6 sa seg enig i, vedkommende fremhever også at det er et maktforhold mellom den voksne og barnet (3). Det kan være mellom foreldre og barnet, men også mellom barnet og andre voksenpersoner. Dette samsvarer med det Øverlien (2015) skriver om voksnes bruk av maktposisjon og fristelse av barnet for å oppnå den handlingen som er ønsket. Den voksne kan for eksempel si til barnet at det får den nye dukken det har ønsket seg, dersom det er med på noe seksuelt. Dette er for barnet en vond opplevelse som gir belastninger både psykisk og fysisk (Aasland, 2018).

Informant 2 ga uttrykk for at hun ofte reflekterer over hvor mange barn som blir utsatt for mishandling, og tenker på at 1 av 3 eller 1 av 4 barn er store tall, og at det er mange barn i det store bildet som blir utsatt for ett eller annet (4). Dette innspillet ble diskutert mellom alle informantene i gruppa, der de snakket om at det mest sannsynlig var noen utsatte barn på denne barnehagen også. I teorien er det sannsynlig at det er det, nevnte Informant 3. I forhold til seksuell mishandling er det gjort forskning av NKVTS i 2014 der man fant ut at rundt 10 % av kvinner har opplevd å bli utsatt for voldtekt (Thoresen & Hjemdal, 2014). Informant 5 har hørt tallet 1 av 10, og dette har fått vedkommende til å reflektere over alle barna som går i informantenes barnehage (5). Funnene til NKVTS samsvarer med det tallet Informant 5 kom frem til, men kun i forhold til omfanget av seksuell mishandling. Ung Vold (2015) har kommet frem til at 21 % av barn opplever fysisk mishandling gjennom oppveksten, og dette

er cirka 1 av 5. I underkant av 1 av 10 blir utsatt for grov vold som gir synlige skader på kroppen (Øverlien, 2015). Hun presiserer også at flere enn 1 av 10 opplever psykisk mishandling. Med bakgrunn i dette kan det hevdes at tallet oppgitt i sitat (5) er lavere enn hvor mange barn som blir utsatt i realiteten, og tallet oppgitt i sitat (4) er høyere. Funnene (4) og (5) viser at det er ulik omfangskunnskap i de to barnehagene, samtidig som alle barnehagelærerne har en formening om at mange barn blir utsatt for mishandling. En av årsakene til dette kan være at det er vanskelig å gi eksakte tall på hvor mange barn som faktisk utsettes for mishandling, da noen kan utsettes for flere former for mishandling og det er ulikt omfang innenfor de ulike formene for mishandling (Killén, 2008).

4.1.2 Fra en ekkel magefølelse til handling

Denne underkategorien handler om hva barnehagelærerne gjør i de tilfellene de mistenker mishandling, og hva de gjør når den ekle magefølelsen rundt enkeltbarn dukker opp. Informantene sier at de har ansvaret for å avdekke mishandling, og at lederne i barnehagene har ansvaret for å gå videre med det.

- (6) «*Vi har ansvar for å avdekke det, og som leder har man ansvar for å gå videre med det. Vi har jo vært borti saker der det ble tatt opp med styreren, og så har styreren gått videre med det. Vi noterer jo da, hvis det er ting vi reagerer på.*» (Informant 1, 28.02.2019, s. 2).
- (7) «*Det er jo som Informant 1 sier, at man ser etter det. Hvis man har mistanke, så er det jo ikke noe man melder tvert. Du vil jo ta noen observasjoner, du vil jo snakke med de du jobber sammen med og kjenne litt på magefølelsen. Er det noe her eller er det ikke? Så går vi til styrer og nevner det for å høre om flere kan komme inn å se.*» (Informant 2, 28.02.2019, s. 2).
- (8) «*Det går jo på en magefølelse. I første omgang. Noe som sier oss at det er noe som ikke stemmer med et barn på en avdeling, og da er det jo ofte i avdelingsmøtene man begynner å diskutere det. Eh. Og likens observere. Sette opp observasjoner. Eh. Ja. Hvis de ansatte mener det ligger noe i det, så er det jeg som kontaktes og informeres. Og så blir vi enige om veien videre. Og eventuelle tiltak. Eh. Styrer informeres også.*» (Informant 4, 14.03.2019, s. 2).
- (9) «*(...) Det er jo sjeldent man avdekker noe etter en dag, da må det være noe spesielt som at barnet er blått. Det er jo noe vi spekulerer på over tid. Så vi observerer (...).*» (Informant 6, 14.03.2019, s. 5).
- (10) «*Ja, også går det ganske lang tid før du ''...''. Fra du får mistanke til du kanskje gjør noe. Samtidig så vet du at dette barnet kanskje ikke har det bra hjemme, og at barnet lever under dette.*» (Informant 3, 28.02.2019, s. 26).

På den ene siden forteller Informant 1 at barnehagelærernes rolle i saker som omfatter mishandling er å avdekke det, og lederen har ansvar for å gå videre med det (6). Øverlien og Moen (2016) hevder at dersom det er mistanke om mishandling er det pedagogers plikt å melde fra til barnevernet. På den andre siden påpeker Informant 2 at mistanke ikke er noe man melder til barnevernet med en gang. Hun sier at de først snakker med andre ansatte på barnehagen, observerer barnet og kjenner på magefølelsen (7). Dette kom også frem i sitat (8). Det påpekes av Berg-Nielsen (2008) at en normal holdning er å vente og se på utviklingen av situasjonen. I denne sammenhengen mener Kvello (2013a), at det er skadelig for barnet at man venter for å se hvordan situasjonen utvikler seg, da barna får store og varige skader av å leve under forhold med mishandling. Blindheim (2011) påpeker at hjernen til barna utvikler seg etter hvilke omgivelser de vokser opp i, og at barn som lever under traumatiske forhold ofte får angst for andre mennesker. Barna lever under konstant bekymring og stress over når neste overgrep kommer til å skje (Killén, 2008). Dette er noe pedagoger som arbeider med barn må reflektere over når de vurderer å vente for å se hvordan situasjonen utvikler seg, da hjernen til barna blir skadet av å leve under traumatiske forhold. I tillegg bør det ifølge Blindheim (2011) skape undring, bekymring eller mistanke dersom et barn plutselig får en reaksjon på en situasjon og barnehagelærerne ikke forstår hvorfor barnet reagerer som det gjør, eller hvis barnet generelt ikke stoler på voksne.

Det kan virke som at barnehagelærerne i teorien vet at det er deres oppgave å avdekke mishandling tidligst mulig, men at det i praksis ofte blir til at de venter for å se. Informant 6 sa at mishandling er noe man spekulerer på om foregår over tid ved å observere (9). Dette er i overensstemmelse med at barnehagelærerne venter for å se hvordan situasjonen utvikler seg. Drugli (2008) og Læringsmiljøsentret (2017) hevder at dersom pedagoger tørr å se og tro, har de gode muligheter for å avdekke mishandling på et tidlig stadium. På begge barnehagene har det vært få saker med mistanke eller avdekking av mishandling, og alle barnehagelærerne har mange års praksis. Ut fra dette kan det hevdes at barnehagelærerne enten har for liten kunnskap om hva de skal se etter av tegn, at de ikke tørr å se etter det, eller at de har hatt uvanlig få barn utsatt for mishandling.

Informant 3 ga uttrykk for at det er en krevende prosess når de bekymrer seg for om barn er utsatt for mishandling, og de vet at barnet lever under de forholdene som mistenkes (10). Dette samsvarer med det Kvello (2008) sier med at det er tøft å tro at barn blir utsatt for mishandling, men han påpeker likevel at pedagoger må tørre å handle. Samtlige av

barnehagelærerne ga uttrykk for at de synes det var vanskelig å gå fra den ekle magefølelsen til å gjøre noe mer. De visste usikkerhet i forhold til når de skulle melde det videre til barnevernet, og de la frem ulike scenarioer de hadde erfart tidligere, der de ikke visste om situasjonene oppsto fordi barna ville ha en eller annen form for oppmerksomhet eller om hendelsene var et slags indirekte rop om hjelp. Informant 1 påpekte at situasjoner som skapte mistanke ble notert ned (6). Dette var noe som kom frem i begge intervjuene at var viktig, slik at de hadde det notert så eksakt som mulig, dersom det skulle meldes videre og det eventuelt skulle bli en sak. Dette samsvarer med det Redd Barna (2019a) påpeker er viktig å notere seg: det med situasjonens når, hvor og hva. Ut fra dette kan det hevdes at barnehagene noterer ned ting som skaper mistanker, slik at de kan se på hvordan situasjonen utvikler seg over tid og har det nedskrevet svart på hvitt dersom det skulle oppstå noe ved en senere anledning.

Det kom frem i begge gruppeintervjuene at barnehagene har handlingsplaner de følger dersom de mistenker mishandling, men det var ulike rutiner for hvor ofte planen ble gjennomgått. For å avdekke og forebygge mishandling påpeker Redd Barna (2019a) at alle barnehager bør ha en handlingsplan med fremgangsmåte over hva de ansatte bør gjøre i situasjoner de mistenker mishandling. På den ene barnehagen var det ikke lenge siden handlingsplanen hadde blitt gjennomgått da de ansatte hadde vært på kurs om rus- og alkoholmisbruk, men de husket ikke når den var blitt gjennomgått før denne gangen. På den andre barnehagen var rutinen at alle ansatte skulle gjennomgå beredskapspermen en gang i året, og handlingsplanen for mishandling lå inni denne permen. Informantene på denne barnehagen ga uttrykk for at de fant det hensiktsmessig og nyttig å gjennomgå handlingsplanen en gang i året. Informantene på den andre barnehagen, der det ikke var noen fast rutine på gjennomgang av handlingsplanen, ga uttrykk for at dette var noe de kunne tenkt seg.

Det kan tenkes at det kunne vært hensiktsmessig med et lovverk der det står hvor ofte handlingsplanen på barnehager og skoler skal gjennomgås, slik at fagpersoner på disse stedene ikke glemmer hva de skal se etter av tegn og hvordan de skal gå frem ved undring, bekymring eller mistanke om mishandling. Jeg mener dette kan føre til at flere barn utsatt for mishandling oppdages, da de ansatte jevnlig blir påmint hvor mange barn som utsettes for mishandling, hvor viktig det er at de ser etter tegn som kan indikere mishandling og hvor viktig det er at de melder bekymring til barnevernet på et tidlig stadium. Dersom fagpersoner på barnehager og skoler får denne gjennomgangen jevnlig, tror jeg at de vil bli tryggere i saker der de mistenker at mishandling skjer eller kommer til å skje. Dette kan føre til at de tørr

å melde bekymring på et tidlig stadium, dersom de ansatte er sikre på at de tegnene de ser er grunn nok til å melde videre.

4.1.3 Tegn og handlinger som kan være indikasjoner på mishandling (praktisk kunnskap)

Denne underkategorien handler om hvilke tegn og handlinger som for barnehagelærerne skapte mistanke om mishandling. Den handler i hovedsak om avvikende atferd, fysiske tegn og dårlig selvtillit.

- (11) «*Det er atferden til barna vi ser. Avvikende atferd på et eller annet vise. (...) Også kan det være barn som ikke vil ligge på stellematta ved bleieskift (...).*» (Informant 1, 28.02.2019, s. 3).
- (12) «*Det som er vanskelig tenker jeg er dersom det foregår psykisk mishandling. Der du får barn som er veldig stille eller utagerende. Det å skjønne''...''.* Det å se bak atferden. Atferd er jo også et språk for noe. (...), og det å lande på. Er det noe hjemmefra?» (Informant 4, 14.03.2019, s. 5).
- (13) «*(...) Du ser at et selvbilde på en måte, er så lavt og dårlig. Det også er varsellamper for meg da. At her er det noe som gjør at dette mennesket ikke tror noe godt om seg selv. I en alder av 3 år liksom (...).*» (Informant 5, 14.03.2019, s. 9).
- (14) «*(...) Jeg har opplevd en veldig seksuell atferd på et barn. (...). Barnet var veldig opptatt av at det skulle sitte oppå guttene, og de skulle være hest. Og da hadde barnet tydelige samleie bevegelser.*» (Informant 2, 28.02.2019, s. 19).
- (15) «*(...) Også kan man jo se i barnas lek, hvis de plutselig begynner å leke en form for overgrep. Da tenker jeg at, det er vertfall et sikkert tegn. Det er jo ofte der de får det ut, gjennom leken.*» (Informant 5, 14.03.2019, s. 12).

Killén (2012) presiserer at pedagoger må ha kunnskap om hva de skal se etter dersom de skal oppdage barn som er utsatt for mishandling. Informant 1 fortalte at det i første omgang ofte er atferden til barna som skaper mistanke, der barna på en eller annen måte har en avvikende atferd i forhold til hvordan de vanligvis er eller i forhold til jevnaldrende (11). Dette kan ses i samsvar med Øverlien (2015), som skriver at det kan være et tegn på at noe er galt dersom et barn plutselig forandrer atferd, eller om et barn uten videre ikke mestrer det samme som tidligere. Plutselig endring av atferd var et tydelig tegn for samtlige av barnehagelærerne, og i disse situasjonene noterte de ned hvordan barna hadde endret seg. Noe annet de nevnte som viktig for å finne ut om endringen av atferd hadde en forklaring eller om den burde skape mistanke om mishandling, var dersom foreldrene sa at det ikke hadde skjedd noe hjemme som

skulle tilsi endringen.

Informant 4 ga uttrykk for at det var utfordrende å avdekke psykisk mishandling, da barna kunne ha en utagerende atferd eller en atferd der de var stille (12). Samtlige av informantene bekreftet dette, og synes denne typen mishandling var vanskelig å skille fra annen mishandling. Dette kan ses i sammenheng med Killén (2008), som forteller at barna får sår på innsiden når de utsettes for psykisk mishandling, og at disse sårene er vanskelig å avdekke. Hun påpeker at denne typen mishandling gjør at barna får et ødelagt selvbilde. Informant 5 meddeler at små barn med lavt selvbilde som ikke har tro på seg selv, skaper noen «varsellamper» (13). Hun sa at det ikke er normalt at små barn ikke tror noe godt om seg selv, slik at dette bør i aller høyeste grad skape mistanke om forhold i hjemmet. I sitat (12) påpekes viktigheten med å se bak atferden til barna. I den forbindelse påpeker Læringsmiljøsentret (2017) at barn som blir utsatt for mishandling ofte viser tegn til at noe er galt. De kan ha vondt i magen eller hode, de kan være sinte eller triste, de kan være skitne, og de kan ha en unormal forsinket utvikling. Det er i denne sammenhengen viktig at pedagoger og andre som arbeider med barn prøver å plukke opp disse små tegnene, og forsøker å snakke med barna. Egen erfaring tilsier at noen barn ofte sier at de har vondt i magen eller vondt i hodet, og i slike sammenhenger må man som pedagog følge med. Man kan følge med på hvor ofte barnet sier det, og om det er noe mønster i når på dagen barnet sier det. Videre må man tørre å tro at mishandling eller dårlige hjemmeforhold kan være årsaken til barnas smerter.

Øverlien (2015) fremhever at det er de voksnes ansvar å legge til rette for at barna skal tørre å dele. Dette mener også Redd Barna (2019b) er de voksnes ansvar. I den forbindelse kom informantene inn på viktigheten av og ikke gi seg. Man måtte fortsette å spørre likevel om barnet ikke ville fortelle, da de plutselig en dag kunne åpne seg. I denne sammenhengen fremhever Kinge (2016), viktigheten av å lytte til hvordan barna har det, og gi barna en opplevelse av at man som voksen bryr seg. Gamst (2017) støtter dette ved at hun sier man må tørre å spørre. Som Læringsmiljøsentret (2017) beskriver, vil man ofte bli avvist av barna når man forsøker å snakke med dem, og grunnen til det er ofte at barna ikke stoler på voksne. Dette må alle som arbeider med barn ha forståelse for, da barna ofte blir utsatt for mishandling av voksne mennesker som er deres nærmeste. De blir utsatt av de som skal gi barna trygghet og kjærlighet. I den sammenhengen kan man ikke forvente at barna vil dele sine mørkeste hemmeligheter med andre voksne. Barna har ingen grunn til å stole på andre voksne, når de ikke en gang kan stole på de voksne menneskene de bor med eller har rundt

seg. Så i den forbindelse må pedagoger og andre som arbeider med barn være tålmodige og fortsette å bry seg.

For å snakke med barn om vanskelige temaer har Gamst og Langballe videreutviklet en barnesamtale (DCM), som skal hjelpe pedagoger å samtale med barn i saker der det er mistanke om eller avdekt omsorgssvikt. Dette er et hjelpemiddel ansatte i barnehagen kan bruke i saker med undring, bekymring eller mistanke om mishandling. Pedagoger i barnevernet har ofte opplæring i DCM for å få barn til å fortelle og dele. Det kan tenkes at det kunne vært hensiktsmessig med noen barnehagelærere og noen lærere i hver skole med en slik opplæring om kommunikasjon, da det ofte er i skolen og barnehagen mistanken starter. Det er der man møter situasjoner hvor man kunne trengt mer kunnskap om hvordan man snakker med barn om vanskelige temaer. Noen av informantene nevnte at de synes det var utfordrende å snakke med barn om alvorlige og vanskelige temaer, og at de følte de behøvde mer hjelp av andre instanser. I denne sammenhengen kunne barnehagepersonalet hatt utbytte av at noen på huset hadde hatt kompetanse om DCM.

Alle barnehagelærerne nevnte fysiske tegn som blåmerker og sår på unaturlige steder som sikre tegn når de skulle avdekke og vurdere om barn var blitt utsatt for mishandling. I den forbindelse snakket de litt om hvor det var normalt at barn hadde blåmerker og hvor det ikke var like normalt. Dette støttes av både Killén (2008) og Kvello (2007), som fremhever at det ikke er normalt med blåmerker på blant annet magen, rumpa og ved øynene. Kunnskap om dette anses som viktig i avdekkingsprosessen, da det foregår en god del bleie- og klesskift i barnehagen, der barnehagelærerne har gode muligheter til å oppdage og avdekke ytre skader. Kvello (2007) mener at man til en viss grad kan se på blåmerkene om de har oppstått av naturlige årsaker eller om de er påført av andre. I tillegg mener han at dersom barnehagelærere eller andre som arbeider med barn oppdager skader de mener burde vært undersøkt av lege og dette er noe foreldrene er uenige i, bør dette være med på å danne et bilde av barnets hjemmesituasjon (Kvello, 2013a; 2013b). En av informantene nevnte et tilfelle der de hadde tatt med et barn direkte til helsestasjonen fra barnehagen, fordi det hadde skader personalet mente burde vært undersøkt av helsepersonell. Straffelovens § 196, understreker at alle er pliktige til å avverge mishandling dersom de har mistanke om at det skjer eller kommer til å skje. I denne sammenhengen handlet barnehagen profesjonelt, og fulgte sin plikt om å melde videre ved mistanke eller bekymring om mishandling.

Noen av barnehagelærerne kom inn på at man på småbarnsavdelingene avdekket mishandling tidlig dersom det var av fysisk eller seksuell karakter, ved at de skiftet mye bleier og klær. Barn som ikke ville ligge på stellematta ved bleieskift eller hadde utflod, skapte mistanke om seksuelle overgrep (11). Informant 2 fortalte om ei jente som hadde skapt mistanke om seksuelle overgrep fordi hun brukte guttene i barnehagen som hester, og hadde tydelige samleie bevegelser (14). Dette er i tråd med Kvellos (2013a; 2013b) utsagn om at seksualisert atferd kan indikere seksuelt misbruk. I tillegg bør atferd som skiller seg fra det normale skape mistanke, mener Øverlien (2015). Tydelige samleie bevegelser som barnet i sitat (14) hadde, er ikke normalt i den alderen barnet var i og kunne tyde på seksuell mishandling. I dette tilfellet ble det meldt bekymring til barnevernet. Med bakgrunn i dette kan det hevdes at barnehagen handlet etter det teorien og plikten sier.

Informant 5 presiserte at man gjennom barnas lek kunne oppdage handlinger som kunne skape mistanke om mishandling. Hun sa at dersom barna lekte noe som lignet et overgrep var dette et tydelig tegn på at barnet hadde blitt utsatt for eller vært vitne til en voldshandling (15). Dette kan ses i lys av det Drugli (2008) skriver om at man kan legge merke til utsatte barn i lek med andre barn, da de ofte ikke mestrer samspillet med jevnaldrende. Killén (2012) mener at barn som er utsatt for mishandling leker lite. Dette innebærer at pedagoger som arbeider med barn kan oppdage disse barna, dersom de åpner øynene og ser på hvordan barna er i samspill og lek med hverandre, og hva som skjer i de tilfellene barna ikke mestrer samspillet. Killén (2010) hevder at ansatte i barnehagen har bedre muligheter enn de fleste andre instanser til å observere dette samspillet, da det i barnehagen er det krav om en annen og større bemanningstetthet enn for eksempel i skolen. På bakgrunn av det kan det derav forstås som at barnehagelærerne har gode muligheter til å observere samspillet innad i barnegruppa, dersom de utnytter ressursene og vet hva de skal se etter og følge med på.

4.1.4 Kunnskap om normalitet

Denne underkategorien handler om hvor grensa går for hva som er normalt versus ikke normalt. Dette viste samtlige av informantene usikkerhet i forhold til, spesielt med tanke på ulike typer doktorlek. I tillegg fortalte de at det var vanskelig å skille normal utvikling fra når den ikke var normalt, da barn utvikler seg ulikt og plutselig kan lære mye på veldig kort tid.

- (16) *«Vi har jo også barn som utforsker hverandre, og det jo også noe man bør være oppmerksom på. Eh. Når går leken over til noe annet? Det med at to barn kan gå inn på et rom, og plutselig kommer den ene ut og sier at han/hun*

så på tissen min. Og dette er jo en del av leken, den seksuelle leken. Der noe er greit.» (Informant 4, 14.03.2019, s. 20).

- (17) *«Helt til det bikker over og ikke er greit. Det der er også vanskelig, hvor liksom grensa går. Det skjer jo allerede på småbarn, at de kler av seg og står og tar på tissen til hverandre.» (Informant 5, 14.03.2019, s. 20).*
- (18) *«Spesiell type doktorleik i barnehagen. Ikke sånn vanlig doktorleik med nysgjerrighet på rompa og tissen, men en lek som er litt mer sånn''...'' Bruker pinner eller redskaper (...).» (Informant 2, 28.02.2019, s. 4).*
- (19) *«(...) Og der er det jo sånn som det med språket, sosial utvikling. Barna er jo i en slik alder at det plutselig kan skje mye. Man har jo ikke noe akkurat fasit på hvor de skal være til hvilken tid. Så det og er jo en årsak til at det tar litt tid før man avdekker ting.» (Informant 5, 14.03.2019, s. 26).*
- (20) *«Også det der med at hvis de ikke utvikler seg normalt opp gjennom. Hva er grunnen til det? Det trenger ikke å være noe syndrom eller sykdom. Man kan være psykisk utsatt for noe da.» (Informant 6, 14.03.2019, s. 8).*

Samtlige av informantene nevnte utfordringer knyttet til hvor grensa går mellom hva som er normalt og hva som ikke er normalt. Informant 4 fortalte at det er normalt at barn er nysgjerrige på hverandre og utforsker hverandre gjennom seksuell lek, ved for eksempel å se på tissen til hverandre (16). I forhold til dette sa Informant 5 at det var vanskelig å vite når slik lek var innenfor det som er greit og når den ikke var det lengre (17). Drugli (2008) forklarer at man må ha kunnskap om normalutvikling, for at man skal kunne vurdere de bekymringene som dukker opp rundt enkelte barn. I boken *barna og seksualiteten* av Margrete Wiede Aasland, finnes det tabeller man kan bruke som hjelpemiddel for å undersøke hva som er normalt og ikke, i forhold til seksualitet. I tabellene står det presisert hva som er normalt i ulike aldre, og hvilke handlinger som bør skape mistanke og meldes videre. Informant 2 fortalte i denne sammenhengen at seksuelle leker med bruk av pinner og redskaper ikke er normalt i barnehagealder, og at bruken av dette bør skape mistanke (18). Dersom man som barnehagelærer er usikker på hva som er normalt og ikke i forhold til seksuelle leker og kunnskap om seksualitet i forhold til alder, kan man bruke boken til Aasland som en «leksikon» og slå opp ved usikkerhet rundt hendelser og episoder.

Killén (2012) fremhever at forsinkelser i utvikling er noe som bør skape mistanke om mishandling. Flere av informantene kom inn på dette med barn som var forsinket i utviklingen, og hva som var årsaken til forsinkelsen. Informant 5 fortalte at barna i barnehagen er på et stadium i livet der det kan skje mye på kort tid og ikke så mye over lang

tid, så det var utfordrende å vite når det var normalt at barna var litt trege og når det ikke var normalt (19). I tillegg sa hun at dette kunne være en årsak til at det tok den tiden det gjorde å avdekke blant annet mishandling (19). I denne sammenhengen skriver Flaten (2018) at likevel om barn utvikler seg ulikt og er forskjellige, så kommer de fleste innenfor normal – begrepet. Dersom man er i tvil på om utviklingen er innenfor normalen kan man bruke transaksjonsmodellen, mener hun. Denne teoretiske modellen viser at hvert individ utvikler seg i et samspill mellom miljøet, relasjoner til andre og gener. Dette samsvar med det Kvello (2008) sier om at man må se på hele barnet, inkludert miljøet i rundt, og ha en forståelse for at samspillet mellom disse vil påvirke barnets utvikling og atferd. Informant 6 forklarte at barn som har en unormal forsinket utvikling kan være psykisk mishandlet (20). Denne typen mishandling kan være mer ødeleggende enn andre typer mishandling, presiserer Øverlien (2015). Samtlige av barnehagelærerne ga som nevnt tidligere uttrykk for at psykisk mishandling var veldig vanskelig å avdekke, da dette ikke ga noen synlige skader på utsiden av kroppen. Med dette kan det tenkes at informantene trenger mer kunnskap om hvilke tegn som kan indikere psykisk mishandling.

4.2 Handlingsvegring

Denne hovedkategorien handler om hvorfor man vegrer seg for å handle og melde bekymring om mishandling til barnevernet. Handlingsvegring var noe som kom opp flere ganger i begge gruppeintervjuene. Informantene ga uttrykk for at de var redde for å melde saker til barnevernet i tilfelle magesfølelsen og det de hadde mistanke om foregikk, ikke gjorde det i virkeligheten. Noe annet som kom frem i begge gruppeintervjuene var utfordringer knyttet til det å arbeide på heimplassen sin, der man hadde personlig kjennskap til familiene og nettverket rundt. Informantene sa at det skulle noe til før de trodde på at det foregikk mishandling i de heimene. Dette gjaldt både når barna sa noe som burde skapt mistanke, og når de hadde en ekkel magesfølelse som indikerte at det var noe som ikke stemte.

4.2.1 Frykten for å ta feil

Samtlige av barnehagelærerne ga uttrykk for at de ventet lenge med å melde bekymring om mishandling videre til barnevernet. Først skulle det diskuteres på møter, så skulle det observeres, og så kunne det eventuelt meldes videre, dersom observasjonene tilsa at barnet ble utsatt for mishandling. Dette gjaldt ikke i de sakene der de var helt sikre på at barna var utsatt for mishandling. For eksempel hvis barna kom med skader som barnehagelærerne ikke tenkte

eller trodde at barna kunne påført seg selv, eller hvis foreldrene ga forklaringer som ikke stemte overens med skadeomfanget.

- (21) *«Jeg tenker at det er veldig vanskelig å avdekke. Man kan ha mistanke, og man kan ha foreldresamtaler der man kommer inn på ting, men jeg kjenner for min egen del at det skal noe til før jeg melder til barnevernet før jeg er helt sikker. Eller går ut med at noen er misbrukt, det skal noe til altså. Hva om jeg tar feil tenker jeg? Da blir det jo sikkert en stor sak.»* (Informant 1, 28.02.2019, s. 7).
- (22) *«Det er jo oss voksne oppi det her. I forhold til alt vi snakker om. Det med å være årvåken og ta barna på alvor. Når de for eksempel sier at mamma slår meg, så ikke si at nei, mamma slår ikke. Du tuller. Vi må være på, og høre på og åpne opp for at barnet kan snakke med oss. For det er jo i det de åpner seg og sier det. Det er jo en åpning. Så vi kan ikke avfeie den ”...”. Da har du gjort det en gang for mye. Man kan jo også ha samtale med kun barnet også.»* (Informant 4, 14.03.2019, s. 15).

Informant 1 uttrykte at det skulle noe til før vedkommende meldte bekymring til barnevernet. Dette fordi hun var redd for å ta feil, og at det da skulle bli en stor sak og mye styr (21). I denne sammenhengen mener Bjørnsrud og Nilsen (2014) at ansatte i barnehagen har gode muligheter til å avdekke mishandling og komme med tiltak som er forebyggende. Med sitat (21) kan det hevdes at informanten ikke tørr å handle før vedkommende er helt sikker på at mishandling foregår. Det er derfor viktig at alle som arbeider med barn og unge tørr å tro på at mishandling skjer, og tørr å gå videre med det. I 2016–2017 kom Regjeringen (2019b) med en plan som tar for seg utfordringer knyttet til mishandling og konkrete forslag på hvordan man kan gå frem i slike saker. Denne planen er noe alle instanser som arbeider med barn bør gjennomgå, da planen inneholder en oversikt over tiltak man kan sette inn, i tillegg til at den tar opp ulike utfordringer knyttet til overgrep og mishandling. En konsekvens av å vente med å melde bekymring til barnevernet, slik som i sitat (21), er at barnet får lengre og alvorligere lidelser, som kan være vanskelig å komme ut av senere i livet. Dette vil føre til et stort og vedvarende samfunnsproblem, der det må brukes mye penger og ressurser på å forsøke å reparere senskadene.

Informant 4 presiserer at de voksne som arbeider i barnehagen må være årvåke og ta barna på alvor når de forteller om ulike hendelser, selv om hendelsene kan virke lite troverdige (22). Hun påpeker at når barnet forteller om en hendelse til en voksen så er det en åpning, og dersom man avfeier denne åpning kan det føre til at barnet ikke tørr å åpne seg igjen (22). I lys av dette presiserer, Øverlien (2015), at dersom barnet deler sensitiv og personlig

informasjon til noen utenfor familien, har barnet tillit til den personen det deler med. Derfor kan ikke den voksne avvise eller avfeie barnet. Den voksne må heller prøve å komme til bunns i det barnet sier, ved å ta barnet på alvor og stille oppfølgingsspørsmål. Så får man heller ved en senere anledning finne ut at det barnet fortalte ikke var sant, men da har man i vertfall undersøkt saken og stått opp for barnet.

Samtlige av informantene fortalte at noen barn kan ha livlig fantasi og si alvorlige ting kun for å få oppmerksomhet, men alle sa at de uansett ikke avfeide barnet. De undersøkte om informasjonen barnet sa kunne stemme. Som Informant 1 sa, kan man ved en avvisning avvise en gang for mye (21). Da kan en av de man avviser faktisk være et barn som er utsatt for mishandling, og da vil ikke dette barnet dele med deg igjen. Det vil heller holde det inni seg og leve videre under skadelige forhold. I den forbindelse hevder Drugli (2008), at jo lengre barnet lever under skadelige forhold, jo alvorligere vil konsekvensene bli. Noen av konsekvensene er depresjon, selvskading, spiseforstyrrelser, rus, kriminalitet og selvmord (Killén, 2008). Når man vet om disse konsekvensene mener jeg at man heller må tørre å melde inn feil, enn å vente og se gjentatte ganger. Man må være årvåken og ta barna på alvor, som Informant 4 meddeler (22). I tillegg må man tenke på at det kan gjøre en forskjell for dette barnet, og at man kan hjelpe barnet til å gå en lysere fremtid i møte, dersom man tørr å se og høre.

4.2.2 utfordringer ved å arbeide på heimplassen sin

Denne underkategorien handler om at de fleste av informantene mente at det er vanskeligere å melde inn saker til barnevernet på heimplassen sin enn om det ikke var på heimplassen. De mente at man på heimplassen sin tok noen flere undersøkelser før man meldte det til barnevernet, enn om man arbeidet på en barnehage som ikke var på heimplassen.

- (23) *«(...) Også er det bare kjent folk. Det er ei lita bygd, der alle kjenner alle. Da skal du være rimelig sikker og ha det klart.»* (Informant 3, 28.02.2019, s. 7).
- (24) *«Jeg tror man ubevisst tar litt flere steg før man kommer til der hvor man tar det helt frem. Ikke at det ikke blir meldt opp. Men at man kan kanskje bruke litt lengre tid på det. (...) det er vanskeligere å melde på heimplassen sin der man kjenner foreldrene og familiene på en annen måte. Og sånn vil det nok være i både byer og tettsteder, dersom man arbeider der man bor.»* (Informant 5, 14.03.2019, s. 23).

Alle informantene nevnte dette med heimlassen sin, og at det på et slikt sted var vanskeligere å melde inn saker til barnevernet enn dersom det ikke var på heimlassen. Informant 3 fortalte at barnehagen de arbeider på er i en liten bygd der alle kjenner alle, og at de derfor måtte være rimelig sikker på at det foregikk mishandling, før de meldte det videre til barnevernet (23). Dette var også noe Informant 1 og Informant 2 bekreftet og så på som en utfordring. De sa at det var en av ulempene ved å arbeide på heimlassen sin. Informant 2 hadde arbeidet på en barnehage på heimlassen sin, og på en barnehage som ikke var på heimlassen, og fortalte at hun personlig syntes det var enklere å melde til barnevernet når det ikke var på heimlassen. Øverlien (2015) presiserer at mennesker som arbeider med barn har plikt til å melde fra til barnevernet dersom de mistenker at barnet blir utsatt for mishandling. Ut fra dette kan det hevdes at meldeplikten ikke alltid følges av de ansatte. Det dukker opp utfordringer som hindrer dem i å melde, i alle fall på et tidlig stadium. Dette bekrefter Informant 5 med at hun sier at hun tror man ubevisst tar flere steg og undersøkelser før man melder inn en sak til barnevernet når man arbeider på heimlassen sin (24). En konsekvens av dette er at barnas skader blir større og dypere enn om mishandlingen hadde blitt avdekt på et tidlig stadium, skriver Killén (2008). Hun påpeker at skadene barna får kan føre til blant annet depresjon, angst, selvskading, spiseforstyrrelser, lavt selvbilde og selvmord. Når samtlige av barnehagelærerne gir uttrykk for at de mener det er lettere å melde inn bekymringsmelding på en arbeidsplass som ikke er på heimlassen sin, så kan det tenkes at dette er en utfordring i flere barnehager. Dersom dette er tilfellet bør det muligens innføres noen retningslinjer som sier at man ikke kan arbeide på heimlassen sin, da barna tar skade av at fagpersoner tar noen ekstra undersøkelser for å være helt sikre på at mishandling skjer. Øverlien (2015) understreker at plikten sier at det skal meldes bekymringsmelding ved mistanke. Det vil si at de ansatte i barnehagen ikke trenger konkrete bevis på at mishandling faktisk foregår.

Tidlig innsats er noe Drugli (2008) ser som nødvendig for å snu den negative utviklingen som skjer når barn lever under forhold med mishandling. En konsekvens av at barnehagelærerne venter med å melde inn på grunn av at de arbeider på heimlassen sin, er at den negative utviklingen blir vanskeligere og kanskje umulig å snu. Det medfører at barna får store senskader de må leve med for resten av livet. I en forskningsartikkel skrevet av Pileberg (2017), står det skrevet at mange pedagoger som arbeider med barn og unge unngår å melde inn bekymring på grunn av taushetsplikten. I denne sammenhengen understøtter Redd Barna (2019a), i likhet med Øverlien (2015), at meldeplikten går foran taushetsplikten. Det innebærer at barnehagelærere og andre pedagoger som arbeider med barn og unge, ikke kan

begrunne at de ikke meldte inn en bekymring på grunn av taushetsplikten. De er pliktige til å melde fra til barnevernet ved undring, bekymring eller mistanke om at barn utsettes for mishandling eller omsorgssvikt. Denne plikten gjelder også dersom man arbeider på heimlassen sin.

4.3 Flerfaglig samarbeid

Denne kategorien handler om flerfaglig samarbeid. Både innenfor barnehagen og med andre instanser, slik som BUP, PPT og barnevern. Barnehagelærerne fortalte at samarbeidet med noen av instansene fungerte bra, men at de hadde et ønske om et bedre samarbeid med instansene BUP og barnevern.

4.3.1 Samarbeid innenfor barnehagen

Denne underkategorien handler om hvordan barnehagelærerne mener samarbeidet innad på barnehagen fungerer i utfordrende saker, der det er mistanke om mishandling. Om informantene føler de står alene i slike saker, eller om de føler at kollegiale samarbeider.

- (25) «*Jeg føler at vi er på lag. Og ser det samme.*» (Informant 1, 28.02.2019, s. 20).
- (26) «*Vi snakker jo sammen og. Jeg føler at det er litt sånn alle for en.*» (Informant 3, 28.02.2019, s. 20).
- (27) «*Jeg er ganske sikker på at hadde vi hatt mistanke om noe sånt på nåværende tidspunkt. Så hadde vi med en gang kontakta hverandre. Det er ingen av oss som hadde stått her alene og tatt det for seg selv.*» (Informant 5, 14.03.2019, s. 43).
- (28) «*I saker der vi har samtale med foreldre er vi alltid to. Vi sitter aldri alene i slike saker. Så en kan snakke og en kan notere.*» (Informant 4, 14.03.2019, s. 22).

Ingen av informantene ga uttrykk for at de følte seg alene i saker som omfattet mishandling. Informant 1 sa at hun følte de ansatte var på lag og så det samme (25). Dette bekreftet Informant 3 med at hun sa at hun følte at det var alle for en (26). Informant 2 var også enig i innspillene til de andre på gruppa. Informant 5 fortalte at de ansatte ved mistanke om mishandling kontaktet hverandre, og at det var ingen av dem som sto alene og tok saken selv (27). Informant 4 fortalte at man alltid var to ansatte tilstede i samtaler med foreldre der det var mistanke om mishandling eller det skulle snakkes om andre vanskelige tema, slik at en kunne lede samtalen og den andre kunne notere ned det som ble tatt opp (28).

4.3.2 Samarbeid med andre instanser

Denne underkategorien handler om hvordan de seks barnehagelærerne mener at samarbeidet med andre instanser fungerer. Kategorien tar for seg hva som fungerer bra, og hva de ønsker skulle vært annerledes.

- (29) «Også det med familiesentret og sånne ting, som har kommet mye mer inn i bildet. Som man bruker som hjelp også (...).» (Informant 5, 14.03.2019, s. 27).
- (30) «(...) så synes jeg at BUP skulle vært mer synlig. For vi trenger absolutt mer hjelp fra BUP i barnehagen, for vi er ikke noen psykologer. (...). I vertfall i forhold til mishandling og overgrep. (...) Vi får ikke til å knyte opp den knuten som er inni det barnet. Det går ikke. (...) Vi ser jo fort i mange saker at her må vi ha mer hjelp.» (Informant 5, 14.03.2019, s. 40).
- (31) «Det er veldig fint at man kan ringe barnevernet og drøfte med dem hva man bør gjøre.» (Informant 1, 28.02.2019, s. 8).
- (32) «(...) barnevernet skulle vært mer synlig på den veiledningsbiten. Det tror jeg også foreldrene har tjent mye på. For så fort du nevner BUP eller barnevernet, så blir det stopp.» (Informant 4, 14.03.2019, s. 41).

Øverlien og Moen (2016) mener at instanser som arbeider med barn og unge må vite om hvilke andre instanser de kan samarbeide med, og hva de andre instansenes oppgaver og kunnskapsområder er. Samtlige av informantene sa at de opplevde at helsestasjonen og barnehagen har fått et nærmere samarbeid. Der helsestasjonen og barnehagen kunne ringe hverandre for å diskutere saker. De opplever det nyttig at de får et annet syn på ulike barn og familieforhold, ved å snakke med helsestasjonen. Det ga de uttrykk for at gjaldt familiesenteret, også. Informant 5 sa at familiesenteret har blitt mer aktive, og at barnehagen ofte bruker de til veiledning i saker der de trenger å diskutere med andre instanser (29). Det virker som at Informant 5 synes samarbeidet med helsestasjonen og familiesenteret har blitt bedre, og at de har et godt samarbeid per dags dato. Hun skulle derimot ha ønsket at Barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk (BUP) hadde vært mer inn i bildet, fordi at de i barnehagen ikke føler seg kompetente nok på den psykologiske biten i saker der barna trenger noen for å løse opp den knuten de har inni seg (30). Hun ga uttrykk for at hun følte de måtte henvende seg til BUP mange ganger før de fikk hjelp, og dette mente hun og de andre på gruppa var unødvendig. Killén (2012) mener at BUP må hjelpe barnehagene mer når det gjelder veiledning og forslag til tiltak. Det kan ses ut som at samarbeidet mellom BUP og barnehagene kan bli bedre, da det er unødvendig at barnehagene må bruke mye tid og ressurser på å få hjelp, når de tidlig ser at dette er noe de trenger. Dette fører også til at utsatte

barn må lide mer enn nødvendig, da de ikke får den hjelpen de trenger straks de har behov for den.

På den ene siden uttrykte Informant 1 at det var fint at man kunne ringe barnevernet for å drøfte hva man burde gjøre i ulike saker (31). Slik Samnøy (2015) ser det er drøfting av saker med barnevernet, noe pedagoger og privatpersoner bør benytte seg av. Det kan lette avgjørelsen om å melde det inn til barnevernet, dersom denne instansen mener at det barnehagelærerne ser rundt enkeltbarn er bekymringsfullt, påpeker hun. På den andre siden hadde Informant 4 et ønske om at barnevernet hadde vært mer synlige som veiledere, fordi at det ofte endte opp med at foreldre fikk panikk og stengte seg inne når barnevernet ble nevnt (32). Dette var samtlige av informantene enige i. De fortalte at barnevernets rykte er at de kommer inn i bildet for å ta barna, når fakta er at de egentlig tar veldig få av barna. De påpekte at barnevernet prøver å veilede og hjelpe familiene for at barna skal kunne bo hjemme. De mente at dette synet på barnevernet kunne vært endra, dersom barnevernet hadde vært mer synlige. Informant 4 og Informant 5 fortalte at Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) har blitt greit i barnehagene på en annen måte enn barnevernet, da de har vært mer synlige og oftere på besøk. Barnehagelærerne ga uttrykk for at de skulle ønske barnevernet hadde vært litt mer synlig slik som PPT, slik at foreldrene hadde endret syn på denne instansen også. Det kan tyde på at barnehagene vet hva som er de andre instansers oppgaver, men at samarbeidet ikke fungerer på en måte der instansene utfyller hverandre på en ønskelig måte. Det informantene føler de trenger er mer og tidligere veiledning og hjelp, enn det de får per dags dato.

4.4 Forebyggende arbeid

Denne kategorien handler i hovedsak om hvordan barnehagen arbeider med forebygging av mishandling, hvordan de bruker ulike verktøy i arbeidet med å lære barn om grensesetting, og hva de ser på som viktig for å skape gode relasjoner til barn de mistenker er utsatt for mishandling.

4.4.1 Barnehagens praktiske arbeid

I denne underkategorien kommer barnehagelærerne inn på hvilke situasjoner mishandling kan avdekkes, og hvordan de følger med på samspillet mellom barn og foreldre i bringe- og hentesituasjoner. Den handler også om hvilke hjelpemidler de bruker i arbeidet for å avdekke mishandling.

- (33) «*Det er jo hele total pakken, da, også med relasjonen til foreldrene. Den legger man jo også merke til. (...) De kan være fraværende i hentesituasjoner. Det er ikke noe glede å spore ved å se barnet. Det er bare 'ah'. Det er liksom den reaksjonen.*» (Informant 6, 14.03.2019, s. 10).
- (34) «*Det er jo det å snakke med barna. I tillegg har vi vist en film til de eldste. Kroppen min eier jeg. Og denne har hjulpet oss når vi skulle snakke med barna. Det er du som bestemmer over kroppen din (...).*» (Informant 1, 28.02.2019, s. 5).
- (35) «*(...) mange her på huset bruker NRK som et hjelpemiddel. For de har mange supre program om ting som er vanskelig. Så vi bruker ofte sånt materiell i tillegg, sånn at barna får illustrert det vi snakker om (...).*» (Informant 5, 14.03.2019, s. 17).

Informant 6 fortalte at de observerte samspillet mellom barnet og foreldrene når de kom for å levere og hente i barnehagen, for å følge med på hvilken tilknytning barna hadde til foreldrene sine (33). Hun sa at dersom foreldrene gjentakende ganger var fraværende og ikke visste gjensynsglede når de hentet barnet, så kunne det si noe om hjemmesituasjonen (33). Som Kvello (2007) påpeker har ansatte i barnehagen gode muligheter til å se på barns tilknytning til foreldrene over tid og om denne eventuelt endrer seg, i situasjoner der foreldrene leverer og henter. Killén (2008) mener samspillet best kan observeres i de situasjonene barnet er sykt, trøtt, har slått seg eller føler seg stressa. Det påpekes av Killén (2012) at tilknytningsatferden til barna forteller noe om hvordan de blir behandlet og om deres omsorgssituasjon. Ansatte i barnehagen bør følge med på tilknytningen i situasjoner med avlevering og henting. Det kan i denne sammenhengen være viktig å følge med på hvordan foreldrene snakker til og om barnet, om foreldrene følger barnet inn ved levering, og hvilken reaksjon barnet har når foreldrene henter og leverer. Dette er enkle tiltak barnehagepersonalet kan gjøre til vane å følge med på, uten noen form for forberedelser. Barnet trenger ikke å bli mishandlet av foreldrene, så det kan også være relevant å følge med på om barnet reagerer annerledes dersom det er noen andre som henter i barnehagen. En av informantene fortalte om et barn som gjentakende ganger reagerte kraftig med å skrike, klamre seg til de ansatte og springe motsatt vei når det ble hentet i barnehagen av en annen person i slekten, og i den sammenhengen ble det meldt bekymring til barnevernet.

Dersom barna i barnehagen har en tilknytning til foreldrene sine som de ansatte ikke vet hvor de skal plassere, kan de bruke de fire tilknytningsstilene til Solomon og George (1999, referert i Berg- Nielsen, 2008, s. 198) for å forsøke finne den stilen som best passer

tilknytningen mellom barnet og foreldrene. Dette kan hjelpe de ansatte med å finne ut hvordan barna har det hjemme, og om samspillet mellom barnet og foreldrene bør skape mistanke om at barnet ikke har det bra hjemme.

Alle informantene fortalte at de arbeidet med mitt valg og kroppen min. Der de lærte barna om god og dårlig berøring, gode og vonde hemmeligheter, at alle barn bestemmer over sin egen kropp, hvordan man skal sette egne grenser og respektere andres. Helse- og omsorgsdepartementet (2016) mener dette er viktig å arbeide med i barnehagen, da barna lettere kan fortelle det til en voksen dersom de har kunnskap om når f.eks. en berøring ikke er lovlig. For å arbeide med temaet mishandling i barnehagen mener Killén (2012) at man kan benytte seg av ulike verktøy og hjelpemiddel. Alle informantene i det siste gruppeintervjuet (Informant 4-6) fortalte at de brukte ulike bøker for å snakke med barna om ulike temaer, både når det gjaldt følelser, kropp og vanskelige emner. Dette støtter Killén (2012) som mener at barnebøker kan brukes for å snakke om hverdagslige ting som alle barn kan kjenne seg igjen i. Samtidig som at de kan brukes for å snakke om vanskelige emner som mishandling, der barna får høre om andre barn som lever under lignende forhold.

Informant 1 påpekte viktigheten med å snakke med barna (34). Dette kan ses i samsvar med Raundalen (2011), som mener man kan ha samtale med barna, da de ofte har god innsikt i sin egen livssituasjon. Redd Barna (2019b) fastslår viktigheten av at voksne formidler til barna at det er en hensikt med å dele det vonde, og at man ordlegger seg slik at barna føler at du som voksen tåler å høre det. Informant 1 sa at man kan bruke film som hjelpemiddel når man skal snakke med barna (35). Dette bekreftes av Informant 5 som fortalte at de ofte brukte programmer fra NRK som hjelpemiddel for illustrasjon, når de skulle snakke om vanskelige ting i barnehagen (35). Langballe (2011) påpeker at det kan være vanskelig å snakke med barn når man mistenker mishandling, men at det er mye viktigere å ta den samtalen, enn å la være fordi man som voksen er redd. Ved å bruke filmer og serier fra NRK kan barna lære om hva som er greit og hva som ikke er greit. De kan lære om hvor andre har lov til å berøre deg og hvor de ikke har lov. Ved at barnehagen arbeider på denne måten kan barna kjenne seg igjen om det gjøres noe ulovlig med dem. De kan få det fortalt ved at de ansatte leser i barnebøker om temaet, og de kan få se det ved at de bruker programmer fra NRK. Dette kan gjøre at barna får det motet de trenger for å tørre og dele det vonde som skjer med dem, da de har sett og hørt at det ikke er lov. Samtidig som at barnehagelærerne har åpnet for at dette er noe de vil høre om dersom det skjer, da noen hemmeligheter ikke skal holdes hemmelig. I

tillegg kan barnehagelærerne og andre ansatte i barnehagen følge med på barnas atferd og ansiktsuttrykk når det leses bok og ses på programmer på NRK, da utsatte barn ofte kan få en reaksjon som kan hjelpe fagpersonene med å avdekke mishandling.

4.4.2 Relasjonsbygging

Denne underkategorien handler om hva barnehagelærerne ser på som viktig i arbeidet med relasjoner, og hvordan de mener man kan arbeide for å få gode relasjoner til barna.

- (36) *«Trygghet er viktig. Vi må prøve å skape et trygt miljø. Så tror jeg at det er viktig å dele inn i smågrupper (...). For da får man mye bedre kontakt med barna. Som du har på den enkelte gruppa. Du glemmer ingen, og du overser ingen (...). At du får snakke med hver enkelt hver dag, det er viktig (...).»* (Informant 1, 28.02.2019, s. 24).
- (37) *«Jeg tenker at det med å lytte, og at man må ''...''. På en eller annen måte som voksen formidle at man skjønner hvorfor barnet reagerer som det gjør, uansett hva det gjør. (...) At man har tillit til barna da. At barna opplever det. Det føler jeg er det viktigste egentlig.»* (Informant 5, 14.03.2019, s. 31).
- (38) *«(...) Jeg føler at når du er rolig og nær dem, og tilgjengelig for dem hele tiden, så kommer de tilbake. Ja, de vil snakke med deg og åpner seg for deg.»* (Informant 6, 14.03.2019, s. 32).
- (39) *«Og jeg tenker at relasjoner må bygges og legges vekt på i fredstid. I gode perioder, for så å ta det som ikke er fullt så bra.»* (Informant 4, 14.03.2019, s. 37).
- (40) *«Jeg tenker at det er grunnlaget for å få til noen ting. I det hele tatt (...).»* (Informant 5, 14.03.2019, s. 33).

Informant 1 vektlegger trygghet som viktig innenfor relasjonsbygging, og mener personlig at små grupper kan fungere bra, da man enklere ser og får snakke med alle (36). Dette kan bidra til at barnet opplever at den voksne bryr seg. Det fastslås av Øverlien (2015) at det kan bygges en tillitsfull relasjon, dersom den voksne gir av seg selv og gir barnet støtte i situasjoner det trenger det. Informant 5 vektlegger det med å lytte til barna, og vise dem at man har tillit til dem, ved å akseptere dem slik de er (37). Det blir derfor viktig at barnehagelærerne tar seg tid til å lytte til barna, slik at barna føler at de voksne bryr seg om dem og har et ønske om å høre. Ved at barnehagelærerne gir barna støtte og veiledning i de sammenhengene der barna handler på en uakseptabel måte, viser de at de aksepterer og forstår barnets handlinger og atferd, likevel om atferden ikke er ønskelig. Dette gjør at barnet føler seg verdsatt av den voksne uansett hvordan det oppfører seg, og det er viktig for at barnet skal åpne seg og snakke

om vanskelige temaer. Dersom barnet ikke føler seg verdsatt eller forstått er det liten sannsynlighet for at det vil åpne seg om f.eks. mishandling.

Informant 6 mente at tilgjengelighet var et nøkkelord i relasjonsbygging. Det å være tilgjengelig for barna og være nær dem (38). Hun nevnte at det ble et roligere miljø blant barna dersom de ansatte hele tiden var tilgjengelig for dem. Slik Drugli (2008) ser det kan det være hensiktsmessig å benytte seg av lek når man skal bygge relasjoner, fordi at barna ofte liker den voksne bedre når den tar seg tid til å leke med dem. Hun skriver at den voksne viser barnet respekt når barnet får styre leken, og at dette over tid vil bidra til en god relasjon preget av gjensidighet. Å oppleve at den voksne ønsker å være sammen med seg og bruker av sin tid til akkurat dette, vil være med på å danne et grunnlag for relasjonen. Når barnet føler at den voksne er tilgjengelig og tilstedeværende, vil det være lettere å dele og snakke om det vanskelige.

Informant 4 sa at relasjonsbygging må skje i gode perioder, for så å ta det som kommer i de vanskelige periodene (39). Alle informantene (4-6) på denne gruppa bekreftet dette med at de mente det var for sent å bygge relasjoner når barnet allerede var inne i en vanskelig periode, og at det ofte førte til at de ikke fikk barnet til å fortelle om det vanskelige. Dette kan ses i samsvar med Drugli (2008), som mener at pedagoger bør se på relasjonen som et hjelpemiddel, for at da har man allerede et utgangspunkt i de sakene som er vanskelige og vekker bekymring. Informant 5 mente at man ikke kom noen vei uten en god relasjon (40). Det er derfor viktig at dette er noe som vektlegges og arbeides med i barnehagen, da det kan lette arbeidet i de tilfellene der man har mistanke om for eksempel mishandling. Det er lettere å komme inn på barnet og få barnet til å snakke med seg, dersom det ligger en god relasjon i bunn.

5.0 Oppsummering

Formålet med denne studien har vært å finne ut hvordan seks barnehagelærere arbeider med å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling. Der jeg har tatt utgangspunkt i problemstillingen: *Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?* I dette kapittelet vil jeg først sammenfatte hovedfunnene i forskningen i forhold til den valgte problemstillingen. Videre vil jeg komme med en avsluttende kommentar, før jeg kort tar for meg veien videre.

5.1 Sammenfatning av studiens hovedfunn

Kunnskap om avdekking

I denne studien kom det frem at informantene på begge barnehagene har kunnskap om at mange barn utsettes for mishandling. I begge barnehagene har de handlingsplaner, men det er ulike rutiner for hvor ofte denne ble gjennomgått. Jeg fikk inntrykk av at barnehagelærerne ville være helt sikre på at mishandling foregikk, før de meldte det videre til barnevernet. Informantene sa at de selv ikke hadde vært borti mange saker med mishandling, og det kan tyde på at de enten har hatt få barn som har vært utsatt for mishandling eller at de ikke har nok kunnskap med hensyn til hva de skal se etter av tegn. Det som skapte mest mistanke var avvikende atferd på ulike områder, så lenge barna ikke hadde synlige sår eller skader på kroppen. Samtlige av deltakerne syntes det var utfordrende å skille normal atferd og utvikling fra hva som ikke er normalt. Studien viser at det trengs mer kunnskap om hvilke tegn fagpersoner bør se etter, og når tegnene gir grunnlag for å melde bekymring til barnevernet.

Handlingsvegring

Det kom frem i begge fokusgruppeintervjuene at informantene ofte observerte, snakket sammen på huset og fulgte med på situasjonen over en periode, før de meldte det videre. Informantene viste usikkerhet rundt når tegnene ga grunnlag for å melde videre. Dette førte til at det ikke ble meldt bekymring på et tidlig stadium. I studien kommer det frem at barnehagelærerne er redde for å melde inn feil, og at de mener man tar noen ekstra undersøkelser når man arbeider på heimlassen sin. De synes det var vanskeligere å tro på at det foregikk mishandling dersom de kjente foreldrene og nettverket rundt. Jeg fikk inntrykk av at informantene ikke avfeide barna dersom de sa noe som burde skapt mistanke, de tok seg tid til å lytte til barna og høre på det de fortalte. Ved undring, bekymring eller mistanke om at mishandling foregår eller kommer til å skje, er det barnehagens plikt å melde fra til barnevernet.

Flerfaglig samarbeid

Funnene i studien viser at informantene opplevde at de hadde et godt samarbeidet innad i barnehagen. De ga uttrykk for at de ikke følte seg alene i saker der de hadde mistanke om mishandling, men at de samarbeidet og snakket sammen på huset. Det kom frem at samarbeidet med andre instanser ikke fungerte like godt. Informantene ga uttrykk for at samarbeidet med helsestasjon, familiesenteret og PPT fungerte bra og at de hadde en god dialog med disse. Barnehagelærerne syntes ikke at samarbeidet med BUP og barnevernet fungerte på en ønskelig måte. Informantene opplevde at foreldre i barnehagen ofte trakk samarbeidet når disse instansene kom på banen. Det er nærliggende å tro at dette samarbeidet kan forbedres i fremtiden, og at BUP og barnevernet kan arbeide med å bli mer synlig i barnehagen på en måte som ikke oppleves skremmende for foreldre.

Forebyggende arbeid

Tilknytningen mellom barn og foreldre var noe informantene så på som viktig å følge med på. Funnene viser at man kan se på tilknytningen og samspillet i situasjoner med henting og levering, og notere ned ting som skaper mistanke. Jeg fikk inntrykk av at de ansatte brukte tid på å snakke med barn om grensesetting og kroppen. Det kom frem at de brukte hjelpemidler som bøker, filmer og programmer fra NRK i denne prosessen, for at barna skulle kjenne seg igjen i ulike situasjoner. Informantene mente at man måtte arbeide med å få gode relasjoner til barna i gode perioder, slik at de kunne ta tak i det som kom i vanskelige perioder.

Oppsummering av funn

I denne studien har jeg undersøkt problemstillingen: *Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling?* Etter å ha intervjuet de seks barnehagelærerne, har jeg et inntrykk av at barnehagelærerne trenger og har et ønske om mer kunnskap om temaet mishandling. Jeg har funnet ut at de synes det er vanskelig å melde fra til barnevernet på et tidlig stadium. Likevel sitter jeg igjen med at de arbeider med å avdekke mishandling ved å følge med på avvikende atferd, tegn, lek og tilknytning. I tillegg snakket de med barna om grensesetting og at barna selv bestemmer over egen kropp. I den forbindelse brukte de ofte hjelpemidler for å illustrere temaene de snakka om. Barnehagelærerne ga uttrykk for at de ikke føler seg alene innad i barnehagen når de har den ekle magefølelsen rundt et enkeltbarn, men at de har et ønske om bedre samarbeid med andre instanser.

5.2 Avsluttende kommentarer og veien videre

Essensen i funnene er at barnehagen gjør en del tiltak for å forsøke å avdekke mishandling, men at de føler seg usikre i en del situasjoner og ønsker mer kunnskap. Det er nærliggende å tro at flere barn vil bli oppdaga på et tidlig stadium, dersom barnehagelærere har mer kunnskap og trygghet rundt hvilke tegn som bør skape mistanke om mishandling og når det er grunn til å melde det videre til barnevernet. En slik kunnskap og trygghet kan føre til at de alvorlige og skadelige konsekvensene barna får ved å leve under traumatiserte forhold kan bli mindre alvorlige, da barna blir avdekt og får hjelp på et tidligere stadium.

I denne kvalitative studien er det skrevet om seks barnehagelæreres arbeid med å avdekke og vurdere om barn er utsatt for mishandling. I den forbindelse må man forstå at funnene er gyldige i den konteksten de ble til. Jeg håper at denne studien kan brukes av barnehagelærere og andre pedagoger som ønsker mer innsikt i temaet mishandling, hva de bør se etter av tegn og hvordan de kan gå frem dersom de mistenker mishandling.

Dersom jeg skulle forsket videre på temaet mishandling ville jeg undersøkt hvordan barnevernspedagoger mener barnehagelærere og andre pedagoger som arbeider med barn bør arbeide med å avdekke mishandling. Det ville vært interessant å høre hvilken terskel de mener pedagoger som arbeider med barn bør ha for å melde det videre til barnevernet, og hvilke tegn de mener bør meldes inn på et tidlig stadium.

Litteraturliste

Aasland, M. W. (2018). *Barna og seksualiteten*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Barneombudet. (1989, 20. November). *Hele barnekonvensjonen*. Hentet fra <http://barneombudet.no/for-voksne/barnekonvensjonen/hele-barnekonvensjonen/#19>

Barnevernloven. (2018, 8. Juni). *Lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_7#%C2%A76-4

Berg- Nielsen, T. S. (2008). Barns biologisk baserte tilknytningsbehov. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø* (1. utg., s. 191–202). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Bjørnsrud, H. & Nilsen, S. (Red.). (2014). *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Blindheim, A. (2011). Hvordan traumatisering påvirker hjernen. I U. Heltne og P. Ø. Steinsvåg (red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 51–59). Oslo: Universitetsforlaget.

Buli- Holmberg, J. (2014). Tidlig innsats og forebyggende arbeid i barnehagen. I H. Bjørnsrud & S. Nilsen (Red.), *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?* (1. utg., s. 71–86). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

Flaten, K. (2018). *Et helt vanlig barn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Gamst, K. M. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler – å ta barn på alvor* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Guðmundsdóttir. (2015). Den kvalitative forskningsprosessen. I T. Moen og R. Karlsdóttir (red.), *Sentrale aspekter ved kvalitativ forskning* (4. utg., s. 15–31). Bergen: Fagbokforlaget.

Helsebiblioteket. (2010). 12.7 *Alvorlig omsorgssvikt*. Hentet fra <https://www.helsebiblioteket.no/pediatriveiledere?key=144661&menuitemkeylev1=5962&menuitemkeylev2=5975>

Helse- og omsorgsdepartementet. (2016). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017–2022)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf

Hjardemaal. F. (2014). Vitenskapsteori. I T. A. Kleven (red.), *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering* (2. utg., s. 179–216). Bergen: Fagbokforlaget.

Killén, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen: samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget.

Killén, K. (2008). Omsorgssvikt og barnemishandling. I Ø. Kvello (red.), *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø* (s. 445–468). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Killén, K. (2010). *Sveket II – ansvar og (be)handling*. Oslo: Kommuneforlaget.

Kinge, E. (2016). *Barnesamtaler: Det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Kleven, T. A. (Red.). (2014). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolking og vurdering* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kvello, Ø. (2013a). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Kvello, Ø. (2013b). *Børn i risiko*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.

Kvello, Ø. (Red.). (2008). *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.

Langballe, Å. (2011). *Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer*. Hentet fra <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/den-dialogiske-barnesamtalen-hvordan-snakke3.pdf>

Læringsmiljøseneteret. (2017, 13. Juni). *Omsorgssvikt, vold, seksuelt misbruk og krenkelser er skadelige for barn*. Hentet fra <https://laringsmiljosenteret.uis.no/skole/psykisk-helse/omsorgssvikt-vold-og-misbruk/omsorgssvikt-vold-seksuelt-misbruk-og-krenkelser-er-skadelig-for-barn-article116078-21063.html>

Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/sec19>

Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.

NRK. (2017, 13. Mars). *Omsorgssvikt endrer barns hjerne*. Hentet fra <https://www.nrk.no/livsstil/omsorgssvikt-endrer-barns-hjerne-1.13364686>

Pileberg, S. (2017, 01. November). *Folk unngår å varsle på grunn av taushetsplikten*. Hentet fra <https://forskning.no/vold-barn-og-ungdom-partner/folk-unngar-a-varsle-pa-grunn-av-taushetsplikten/312945>

Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2011). *Læreren med forskerblick. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter* (1.utg.). Oslo: Høyskoleforlaget.

Raundalen, M. (2011). Vi må snakke med barna om volden. I U. Heltne og P. Ø. Steinsvåg (red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 174–183). Oslo: Universitetsforlaget.

Redd Barna. (2019a, 5. Februar). *Beredskapsplan mot vold og overgrep*. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/forstyrr/beredskapsplan-mot-vold-og-overgrep>

Redd Barna. (2019b, 5. Februar). *Slik forteller barn om overgrep*. Hentet fra <https://www.reddbarna.no/forstyrr/slik-forteller-barn-om-overgrep>

Redd Barna. (2019c, 5. Februar). *Vold og overgrep*. Hentet fra https://www.reddbarna.no/forstyrr?gclid=Cj0KCQiAheXiBRD-ARIsAODSpWPjQ0t1tmnL_CRYz0OuM0aDHBI7FRKgIYuAbAFBOKAP7qiM4TkkcSoaAhOBEALw_wcB

Regjeringen. (2019a, 6. Februar). *Prop. 12 S (2016-2017): Opptappingsplan mot vold og seksuelle overgrep (2017–2021)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/sec1>

Regjeringen. (2019b, 6. Februar). *Vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/bekjemper-vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-ungdom/id2398050/>

Ringdal, K. (2014). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ*

metode (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Samnøy, S. (2015). *På samme lag. Samarbeid mellom hjem og skole* (1.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Statistisk sentralbyrå (SSB). (2019, 13. Mars). *Barnehager*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>

Store Medisinske Leksikon. (2014, 10. Desember). *Mishandling*. Hentet fra <https://sml.snl.no/mishandling>

Store Norske Leksikon. (2019, 21. Februar). *Vold*. Hentet fra <https://snl.no/vold>

Straffeloven. (2017, 21. Juni). *Lov om straff (straffeloven)*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-5#KAPITTEL_2-5

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K (Red.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Torsteinson, S. (2011). Små barn utsatt for familievold. Fokus på diagnoser, psykobiologi og tilknytningspsykologi. I U. Heltne og P. Ø. Steinsvåg (red.), *Barn som lever med vold i familien. Grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 60–73). Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2015). *Ungdom, vold og overgrep – skolen som forebygger og hjelper*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet- barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget.

Øverlien, C. & Moen, L. H. (2016). «*Takk for at du spør!*» (NKVTS Rapport 2016:3). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/02/Rapport_NKVTS_3_2016_net.pdf

Vil du delta i forskningsprosjektet
«Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for
å avdekke og i vurderingen av om barn er utsatt for
mishandling?»

Jeg, Guro Kvåle studerer master i spesialpedagogikk og ønsker å finne svar på hvordan seks barnehagelærere arbeider for å avdekke og vurdere om barn er utsatt for omsorgssvikt. Jeg skal gjennomføre semi- strukturert fokusgruppeintervju på to ulike barnehager, med tre barnehagelærere i hvert intervju. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å lære mer om hvordan man i noen barnehager arbeider for å avdekke omsorgssvikt, og hvordan man går frem i denne prosessen. Jeg vil finne ut av om dere gjør noe spesielt for å avdekke det, og hvilke tegn som skaper mistanke slik at dere begynner å vurdere om et barn er utsatt for mishandling. Forskningsspørsmålet jeg skal analysere er: «Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og i vurdering av om barn er utsatt for mishandling?». Studien er en mastergradsstudie.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for pedagogikk og livslang læring (IPL) ved NTNU – Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er ansvarlig for prosjektet. Campusen er Dragvoll.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er barnehagelærer og det er et av kriteriene for å delta. Et annet kriterium er noen års relevant erfaring. Hvorfor akkurat din barnehage er med er ganske tilfeldig. Da flere barnehageledere har fått forespørsmål om å delta i dette forskningsprosjektet, og din barnehage er en av de som har svart ja.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det et gruppeintervju med to andre fra barnehagen. Det vil ta deg/dere ca. 60 minutter. Intervjuet vil inneholde spørsmål om hvordan dere arbeider for å avdekke mishandling i denne barnehagen, hvilke tegn er det som skaffer mistanke, handlingsplan, eksempel på saker der det var mistanke og hvordan dere gikk frem, relasjonsbygging. Tid og sted for samtalen blir avtalt mellom forsker og deltakere. Samtalen vil bli tatt opp med en båndopptaker lånt fra NTNU. Videre skal jeg transkribere materialet og analysere det.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Ved institusjonen er det kun veilederen min som vil ha tilgang til opplysningene, han er professor ved NTNU og heter Øyvind Kvello. Som deltaker vil du ikke bli gjenkjent i publikasjonen. Det eneste som publiseres av personlige opplysninger er yrkestittel, utdanning og antall år med relevant arbeidserfaring. I tillegg til sitat fra transkripsjonen som er relevant. Navnet på deg som deltaker skal ikke være på båndopptaker, slik at det skal være umulig å finne. I transkripsjonen vil dere som deltar få et nummer, slik at det vil stå intervjuperson 1, intervjuperson 2 osv.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.05.18. Når høringen av masteroppgaven er over vil opplysningene og lydopptakene bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,

- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU ved Øyvind Kvello på telefon: 93035464 eller på epost: oyvind.kvello@ntnu.no
- Student Guro Kvåle på telefon: 90292010 eller på epost: gurokvaale@gmail.com
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost: personvernombudet@nsd.no eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Guro Kvåle

Samtykkeerklæring

Samtykke kan innhentes skriftlig (herunder elektronisk) eller muntlig. NB! Du må kunne dokumentere at du har gitt informasjon og innhentet samtykke fra de du registrerer opplysninger om. Vi anbefaler skriftlig informasjon og skriftlig samtykke som en hovedregel.

- Ved skriftlig samtykke på papir, kan du bruke malen her.
- Ved skriftlig samtykke som innhentes elektronisk, må du velge en fremgangsmåte som gjør at du kan dokumentere at du har fått samtykke fra rett person (se veiledning på NSDs

nettsider).

- Hvis konteksten tilsier at du bør gi muntlig informasjon og innhente muntlig samtykke (f.eks. ved forskning i muntlige kulturer eller blant analfabeter), anbefaler vi at du tar lydopptak av informasjon og samtykke.

Hvis foreldre/verge samtykker på vegne av barn eller andre uten samtykkekompetanse, må du tilpasse formuleringene. Husk at deltakerens navn må fremgå.

Tilpass avkryssingsboksene etter hva som er aktuelt i ditt prosjekt. Det er mulig å bruke punkter i stedet for avkryssingsbokser. Men hvis du skal behandle særskilte kategorier personopplysninger og/eller de fire siste punktene er aktuelle, anbefaler vi avkryssingsbokser pga. krav om eksplisitt samtykke.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet (sett inn tittel), og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i (sett inn aktuell metode, f.eks. intervju)
- å delta i (sett inn flere metoder, f.eks. spørreskjema) – hvis aktuelt
- at lærer kan gi opplysninger om meg til prosjektet – hvis aktuelt
- at mine personopplysninger behandles utenfor EU – hvis aktuelt
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes (beskriv nærmere) – hvis aktuelt
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til (beskriv formål) – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. (oppgi tidspunkt)

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE MASTEROPPGAVE

Intervjuguiden tar for seg spørsmål som vil bli stil underveis i intervjuet. I tillegg kommer jeg til å stille oppfølgingsspørsmål underveis for å utdype det informantene sier, og for å få en dypere forståelse for deres subjektive livsverden.

Problemstillingen det er tatt utgangspunkt i: *Hvilken informasjon vektlegger seks barnehagelærere for å avdekke og i vurdering av om barn er utsatt for mishandling?*

Oppstart:

- Fortelle om hensikten med prosjektet
- Dele hva jeg ønsker å vite noe om.
- Minne informantene på deres rettigheter underveis i intervjuet, anonymitet ved at det kun er jeg som skal lytte til opptakene og det ikke skal være med noen personlige opplysninger på båndopptakeren, og at jeg ikke ønsker taushetsbelagte opplysninger om enkelt barn eller hendelser.
- Spørsmål for vi setter i gang?

Generelt om informantene

- Informasjon på eget ark for å bevare opplysninger om personvern

Generelt om mishandling

1. Hva tenker dere når jeg sier begrepet mishandling?
2. Har dere beredskapsplaner dere følger dersom dere mistenker mishandling?
3. Evt. Hvor ofte gjennomgås beredskapsplanen?

Barnehagens arbeid

4. Er det fokus på temaet mishandling blant ledelsen? (kurs, temadager osv)
5. Hva er deres rolle i saker som omfatter mishandling?

6. Kan dere fortelle meg om hvordan dere arbeider for å avdekke mishandling i denne barnehagen?
7. Hvilke tegn ser dere etter i vurderingen av mishandling?
8. Hvordan arbeider dere med forebygging i forhold til mishandling?
9. Bruker dere noen spesielle metoder for å prøve og avdekke mishandling? Slik som program på TV, barnebøker, tema på samlingsstund?
10. Prøver dere å snakke med barna dere mistenker opplever mishandling?
11. Hva synes dere er mest utfordrende i saker der dere mistenker mishandling?
12. Hva kan dere i barnehagen bli bedre i vurderingen av mishandling?

Relasjonsbygging og tilknytning

13. Hva er viktig for å skape en god relasjon til barn som er utsatt for mishandling?
14. Hvordan opprettholde en god relasjon dersom barnet viser utagerende atferd?
15. Hvordan sikre barna trygge tilknytninger utenfor hjemmet?

Annet

16. Er det noe annet dere ønsker å dele?

PÅSTANDER

- Forskning viser at man unngår å melde saker til barnevernet på grunn av taushetsplikten. Hva mener dere?
- Terskelen er høy for å melde til barnevernet
- Man føler seg alene i saker der man mistenker mishandling.
- Alle barn blir utagerende når de blir utsatt for mishandling.
- I tettsteder unngår man å melde på grunn av bekjenskaper.

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Arbeid med avdekking og vurdering av mishandling i to barnehager

Referansenummer

444610

Registrert

20.12.2018 av Guro Kvåle - gurokva@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Øyvind Kvello, oyvind.kvello@ntnu.no, tlf: 93035464

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Guro Kvåle, gurokvaale@gmail.com, tlf: 90292010

Prosjektperiode

07.01.2019 - 31.05.2019

Status

22.01.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

22.01.2019 – Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 22.01.2019. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.05.2019. Årstallet må oppdateres i informasjonsskrivet.

BARNEHAGEANSATTES TAUSHETSPLIKT

De ansatte i barnehagen har taushetsplikt. Det er derfor viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkelt barn, hendelser eller avsløre taushetsbelagt informasjon.

Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, navn på barnehage, diagnoser og eventuelle spesielle hendelser. Vi forutsetter også at dere er forsiktig ved å bruke og etterspørre eksempler under intervjuene. Vi ber dere derfor om å omformulere eller vise varsomhet ved spørsmål nr. 8 og 9, og at dere stiller spørsmålene på et generelt plan.

Studenten og den ansatte har et felles ansvar for det ikke kommer frem taushetsbelagte opplysninger under intervjuet. Vi anbefaler derfor at studenten minner de ansatte om dette før intervjuet startet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktopplysninger: Belinda Gloppen Helle

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

